

POLISH SCIENCE JOURNAL

INTERNATIONAL SCIENCE JOURNAL

Issue 8(17)

POLISH SCIENCE JOURNAL

ISSUE 8(17)

INTERNATIONAL SCIENCE JOURNAL

WARSAW, POLAND
Wydawnictwo Naukowe "iScience"
2019

ISBN 978-83-949403-4-8

POLISH SCIENCE JOURNAL (ISSUE 8(17), 2019) - Warsaw: Sp. z o. o. "iScience", 2019. - 61 p.

Languages of publication: українська, русский, english, polski, беларуская, казахша, o'zbek, limba română, кыргыз тили, ჯუღრუ

Science journal are recommended for scientists and teachers in higher education establishments. They can be used in education, including the process of post-graduate teaching, preparation for obtain bachelors' and masters' degrees. The review of all articles was accomplished by experts, materials are according to authors copyright. The authors are responsible for content, researches results and errors.

ISBN 978-83-949403-4-8

© Sp. z o. o. "iScience", 2019
© Authors, 2019

TABLE OF CONTENTS

SECTION: MILITARY SCIENCE

- Mulladjanov A.R., Xasanov B.I., Orziqulov I.F. (Toshkent, O'zbekiston)**
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MUDOFAA VAZIRLIGIDA 3D
MODELLASHTIRISHNING QO'LLANILISH SOHALARI..... 5

SECTION: MEDICAL SCIENCE

- Abdullaev Sh. S., Ergashov Sh.Yu. (Tashkent, Uzbekistan)**
THE STUDY OF THE CLINICAL FEATURES OF LESIONS OF THE
UPPER GASTROINTESTINAL TRACT IN PATIENTS WITH CHRONIC
KIDNEY DISEASE..... 10
- Mustakimova F.A., Khanova I.M. (Tashkent, Uzbekistan)**
NEUROPHYSIOLOGICAL FEATURES OF THE NEUROPSYCHIC
DEVELOPMENT OF THE CHILD AND ITS DISORDERS..... 12
- Маймаков Талгат Ануарбекович,**
Садыкова Лаура Айтжанқызы (Шымкент, Қазақстан),
Абзалиев Қуат Баяндинович, Айтмуханов Әділ Айтжанович,
Айтмуханова Перизат Мейрамовна,
Құдабаева Клара Ильясовна (Алматы, Қазақстан)
ЖАҢА СИМУЛЯЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ АДДИТИВТІК
ӨНДІРІСІМЕН МЕДИЦИНАЛЫҚ ИНДУСТРИЯҒА ЕНДІРІЛУІНІҢ ТИІМДІ
ӨДІСТЕМЕСІН ЖАСАУ..... 17
- Харисова И.И., Абдусаттаров Ш.Ш. (Ташкент, Узбекистан)**
К ВОПРОСУ РЕНТГЕНОЛОГИЧЕСКИХ МЕТОДОВ ДИАГНОСТИКИ
АНОРЕКТАЛЬНЫХ АНОМАЛИЙ У ДЕТЕЙ..... 21

SECTION: EARTH SCIENCE

- Исломов Икром Хушбоқович (Қарши, Ўзбекистон)**
ЎЗБЕК ТИЛИ ЕР САТҲИ КЎРИНИШЛАРИНИ ИФОДАЛОВЧИ АТОВ
БИРЛИКЛАР ТИЗИМИДА МАРКАЗ ВА ҚУРШОВ ЛЕКСЕМАЛАР..... 25

SECTION: POLITICAL SCIENCE

- Набока А.В. (Харків, Україна)**
ІНФОРМАЦІЙНИЙ РЕСУРС ЯК ФОРМА СУЧАСНОГО
МІЖНАРОДНОГО КОНФЛІКТУ..... 29

SECTION: PHYSICAL CULTURE

- Bugajewski K. A. (Mykołaiw, Ukraina)**
DO PYTANIA O TRIADZIE SPORTSMENEK..... 35

SECTION: PHILOLOGY AND LINGUISTICS

- Кадырова Машхура Мирзаакбаровна (Ташкент, Узбекистан)**
ПЕРЕВОДЫ В ЭПОХУ ГЛОБАЛИЗАЦИИ..... 41

SECTION: PHILOSOPHY

- Нуриддинов Хожаакбар Джалалитдинович (Тошкент, Ўзбекистон)**
ИММОМ ҒАЗЗОЛИЙНИНГ ФАЛСАФИЙ ҚАРАШЛАРИ..... 45

SECTION: SCIENCE OF LAW

Багаденко Ірина, Лубенець Ірина (Київ, Україна)

СУЧАСНИЙ СТАН ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ ТА
СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
УДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ.....

52

SECTION: MILITARY SCIENCE

Mulladjanov A.R., Xasanov B.I., Orziqulov I.F.
(Toshkent, O'zbekiston)

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MUDOFAA VAZIRLIGIDA 3D MODELLASHTIRISHNING QO'LLANILISH SOHALARI

Annotatsiya. Ushbu maqola mudofaa sohasidagi 3D o'lchamli loyihalashtirishning mudofaa vazirligiga keng miqyosda olib kirilishi, mudofaa sohasida olib borilayotgan ilmiy tadqiqot ishlari uchun nazariy-amaliy qism bo'lib xizmat qiladi. 3D o'lchamli loyihalashtirish mudofaa sanoat kompleksi rivoji uchun katta hissa qo'shadi va hozirgi mudofaa tizimi uchun zarur va dolzarbdir.

Kalit so'zlar: Mudofaa vazirligi, 3D modellashtirish, Mudofaa sanoat kompleksi.

Аннотация. В этой статье говорится о внедрении 3D проектирования в широком формате в сферу Министерства обороны для проектирования практической части научно-исследовательских работ. 3D проектирование сыграло большую роль для развития промышленного комплекса обороны.

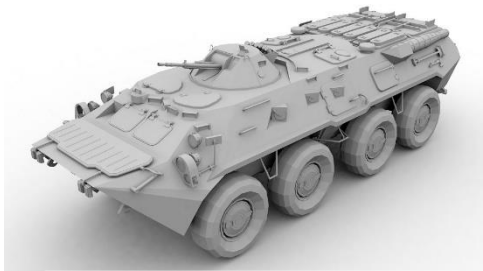
Ключевые слова: Министерство обороны, 3D проектирование, промышленный комплекс Обороны.

Bugun dunyo taraqqiyotini kompyuter texnologiyalarisiz tasavvur etib bo'lmaydi. Kompyuter texnologiyalarining rivojlanishi juda ko'p sohalarga keng yo'l ochmoqda. O'zbekiston Respublikasi prezidenti Shavkat Mirziyoyev raisligida 2019 yil 19 mart kuni bo'lib o'tgan videoselektor yig'ilishida ta'kidlab o'tgan beshta muhim tashabbuslaridan biri: "uchinchi tashabbus aholi va yoshlar o'rtasida kompyuter texnologiyalari va internetdan samarali foydalanishni tashkil etishga qaratilgan" [1], deb aytgan so'zlari ayni fikrimiz isbotidir.

Hozirgi kunda dasturlash texnologiyasi ham jadal rivojlanib, dasturchilar turli xil dasturlash tillaridan foydalanmoqdalar. Yaratilayotgan dasturning qaysi sohada qo'llanilishiga muvofiq, turli dasturiy tillardan foydalanilmoqda. Bu esa o'z navbatida, ko'plab dasturiy tillarni hamda ularni amalga oshiruvchi dasturiy ta'minotlarni ishlab chiqishga talabni orttirmoqda. Dasturlarning ham ko'plab turi mavjud. Grafik dasturlarni dasturiy tillarda ishlab chiqish har doim ham murakkab jarayon bo'lib hisoblangan. Shuning uchun ham grafik dasturlarni ishlab chiqarish uchun alohida dasturiy ta'minotlar yaratilgan.

Hozirda 3D ko'rinishidagi dasturlar rivojlangan davlatlar qurolli kuchlarida keng miqyosda qo'llanilayotgani hech kimga sir emas. Ta'kidlab o'tish kerakki, O'zbekiston Respublikasi Qurolli kuchlarida ham 3D ko'rinishidagi dasturlar qo'llanilmoqda. Ushbu dasturlarni Mudofaa vazirligida qo'llanilishi bizga harbiylarimizni keng dunyoqarashini yanada boyitishga ya'ni qurolli kuchlarimizda

mavjud bo'lgan harbiy texnikalarni, qurol-aslahalarni 3D ko'rinishdagi modelini yaratishda keng qo'llanilishi mumkin (1-rasmga qarang).

1-rasm. 3D dasturi orqali loyihalangan BTR-80 jangovar mashinasi.

3D modellashtirish o'zida maxsuslashtirilgan dasturiy ta'minotdan foydalanib, 3D modelni (yoki uch o'lchovli obyekt ko'rinishidagi karkas model) ishlab chiqish tartibini ifodalaydi. Uch o'lchovli model chiziqlar va egri sirtlar bilan o'zaro bog'langan ko'pgina nuqtalar yordamida yaratiladi. Uch o'lchovli modellashtirish qo'llaniladigan sohalar doimo kengayib bormoqda. 3D modellashtirish. Mudofaa

vazirligidagi quyidagi sohalarida keng qo'llanilishi mumkin:

- Har xil turdagi harbiy simulyatsion o'yinlarda, ya'ni realistik personajlarning modellashtirilishi amalga oshirilishi, odatda personajlar mashq qilish qurilmalari uchun yaratishda;

- Harbiy muhandislikda — harbiy transport vositalari, yangi harbiy qurilma va harbiy inshootlar modelini ishlab chiqilishida;

- harbiy kinomatografiyada — turlicha maxsus effektlar va hayoliy personajlar yaratilishida;

- 3D ko'rinishidagi harbiy binolarning vizualizatsiyalanishida – bu bilan loyihalar yaratadigan harbiy bo'lim shugullanib, harbiylar uchun kelajakda quriladigan bino va inshootlarni 3D korinishida ko'rib unga baho berish maqsadida;

- harbiy interyerlarda, 3D modellar yaratishda;

- harbiy maxsus bezaklar ishlab chiqarishda – professional rassomlar maxsus dasturlar yordamida original va noyob darajada dizayn yaratishda;

- harbiy qurol-aslahalarni ishlab chiqarishda – qurol-aslahalar ishlab chiqaruvchi kompaniyalar 3D grafikadan hozirda keng miqyosda foydalanib kelmoqda. O'z maxsulotlarini qiyinchiliksiz ishlab chiqarish, yaratish maqsadida maxsus 3D dasturlar asosida 3D modellar yaratish va tayyor mahsulotga ega bo'lish maqsadida;

- harbiy mudofaa sanoat kompleksida – zamonaviy ishlab chiqarishni modellashtirishsiz tassavur qilish qiyin. Har bir detal yoki maxsulotni o'ylangan 3D modelini yasab tayyor qilib yig'ish onsonroq kechishi maqsadida;

- harbiy meditsina sohasida – 3D modellashtirish harbiy meditsina sohasida ham keng qo'llanilishi, plastik operatsiyalarda, inson tana organlarining alohida modellarning yaratilishi yoki jarroxlik operatsiyalarida, 3D tomografiya orqali inson tanasidagi ko'zga ko'rinmaydigan kasalliklarni aniqlash va aniq tashxis qo'yishda. Ba'zi hollarda esa harbiy bemorlarga murakkab jarroxlik amaliyoti 3D modellashtirish orqali taqdimot qilib beriladi va jarroxlik amaliyoti natijasi qanday bo'lishi oldindan ko'rsatilishi mumkin.

Bugungi kunda harbiy simulyatsion o'yinlarga talab haddan tashqari qiziqish kuchayishi shu narsaga olib keldiki, 3D dasturiy vositalarini ishlab chiquvchilar ancha takomillashgan ilovalarni yaratishga majbur bo'lmoqdalar. Uch o'lchovli

modellashtirishning yangi imkoniyatlari multfilm qahramonlarini yaratishga ketadigan vaqtni sezilarli darajada kamaytirdi. Dasturiy vosita obyektga harakatni oson berish va bunga minimum vaqt sarf etish imkonini beradi. Tajribali foydalanuvchi o'zining loyahasini yaratish uchun ko'p hollarda bir qancha uch o'lchovli modellashtirish dasturlaridan foydalanadi.

3D dasturiy vositalarining qay biri yaxshi yoki yomonligi bo'yicha omma tomonidan qabul qilingan javobning o'zi yo'q. Har bir foydalanuvchi ushbu savolga o'zi uchun ma'qbul bo'lgan 3D dasturiy vositani muhim deb biladi. Foydalanuvchi o'zi ishlaydigan 3D dasturiy vosita bilan qanchalik darajada yaxshi ishlay olishi va uning ijodiy (harbiy asboblarni bilishdan tashqari amaliy ko'nikmalarni egallash, ranglar uyg'unligi, kompozitsiyani bilish maqsadga muvofiq) imkoniyatlariga juda ham bog'liq bo'ladi. Shuning uchun dizayner qanday dasturni afzal ko'rishni o'zi hal qiladi. Uch o'lchovli modellashtirish dasturiy vositalari imkoniyatlarini batafsil o'rganish uchun uch o'lchovli elementlardan tarkib topgan 3D sahna yaratish kerak bo'ladi. «3D dasturiy vositalarning har biri o'zining muayyan sohadagi afzalliklariga ega. Uch o'lchovli modellashtirishga mo'ljallangan asosiy dasturlarning qisqacha tavsifi quyidagicha:

- Autodesk 3D Studio Max — keng tarqalgan, shuningdek, grafik paketni o'zlashtirish nisbatan oson. Qo'shiladigan modul VRay real obyektlar va interyerlarni yaratish imkonini beradi.

- Solid Edge V20® - mexanik detallar va konstruksiyalarni loyihalash va ishlab chiqarish va ishlab chiqarish uchun mo'ljallangan funksional modulardan tashkil topgan dasturlar to'plamidir. Ushbu dasturni yana bir qulaylik taraflaridan biri 3D max, Auto Cad, 3D dasturida ishlaydigan barcha dasturlar bilan aloqaga kirisha oladi. Loyihalangan detallarni import, eksport qilish imkoniyati mavjudligidir.

- Autodesk Maya — boshqa dasturlar bilan taqqoslaganda bir qator afzalliklarga ega bo'lgan jiddiy grafik paket hisoblanadi. Unga quyidagilar: subdiv primitives yordamida modellashtirish, materiallar bilan qulay ishlash, modellashtirilgan obyektga turli effektlarni chizish imkoniyati, animatsiyalarning rivojlangan tizimi va boshqalar tegishli bo'ladi. Realistik interyerlar, personajlar, shuningdek, kinofilmlar va kompyuter o'yinlari sanoatida vizual effektlar yaratishda keng ishlatiladi.

- Maxon Cinema 4D — qulay interfeysga ega bo'lgan nemis grafik paketi. Tezkor xotiraning kichik yuklanishida murakkab sahna uchun soyalarni hisoblash bo'yicha o'zining noyob algoritmgiga ega. Modul Body Paint 3D modelni bevosita ko'rinadigan ekranga bo'yash imkonini beradi.

- NewTek LightWave 3D — juda ham qulay animatsion asboblardan va yuqori sifatli renderingga ega bo'lgan grafik paket. Televizion formatda uch o'lchovli grafika yaratish uchun qulay» [2].

Yuqorida nomlari keltirilgan dasturlardan birgalikda foydalanish harbiy realistik o'yinli sahnalar yaratish va mahsulotni mukammal ko'rinishga olib kelish imkonini beradi. Amalda barcha 3D dasturiy vositalari nisbatan bir-biriga o'xshash interfeys va modellashtirish uchun uskunalarga ega, ammo dasturlar o'ziga xos xususiyatlari bilan, shuningdek, yoritishdagi hisoblash algoritmlari, animatsiyalarni yaratish va tasvirni vizuallashtirish bo'yicha ham farqlanadi.

Mukammal dasturlardan tashqari, amaliy paketlar deb ataluvchi dasturlar ham mavjud. Ular tor ixtisosli funksiyalarni yaratishga yo'naltirilgan bo'lib, yuqorida

keltirilgan muharrirlardan birida mukammal sahnani yaratishga yordam beradi. Masalan, Curios Labs Poser dasturi allaqachon tayyorlangan personajlar bilan ishlashga va boshqa grafik muharrirga import qilishga yo'naltirilgan. DAZ Bryce — virtual tabiiy landshaftlarni yaratishga mo'ljallangan grafik paket. Tajribali foydalanuvchi o'zining loyahasini yaratish uchun ko'p hollarda bir qancha uch o'lchovli modellashtirish dasturlaridan foydalanadi. Xususan, ZBrush dasturi juda qulay hisoblanadi. Ushbu dastur grafik planshetlardan foydalanib, obyektlarga turli xil cho'tkalar bilan chizish orqali ularni modellashtirish imkonini beradi. Personaj modelini uch o'lchovli modellashtirish dasturlaridan birida yaratib, so'ngra Zbrush dasturiga import qilish va ishni oxirigi yetkazish (ajinlar, burushgan joylarni qo'shish va tahrirlash) mumkin.

2-rasm. 3D chop etish qurilmasi.

Hozirda 3 o'lchovli grafikaning yana bir katta yutuqlaridan biri bu 3D ko'rinishdagi obektni chop etish qurilmasi yaratilganligidir (2-rasmga qarang).

3D chop qilishning yaratilishi tufayli 3D modellashtirish yana bir pog'ona oldinga siljidi va hozirgi jamiyatda yanada talab qilinadigan sohaga aylandi. «Endilikda har bir inson o'zi chizgan rasimi yoki internetdan ko'chirib olgan rasm obyekti bo'ladimi, dizaynerlik ishi yoki sevimli multqahramonimizning personaji bo'ladimi 3D chop etish qurilmasida chop etish imkoniyatiga ega» [3]. Albatta, 3D dasturda ishlashni va modellashtirishni hamma ham tushunavermaydi. Shu sababli 3D modellashtirish sohasidagi kasbga talab kuchaydi va oxirgi 10 yilda juda keng tarmoqda rivojlanib bormoqda.

Xulosa qilib aytganda, bugungi jadal rivojlanib borayotgan asrimizda dunyo mamlakatlari qurolli kuchlari ko'pchilik turli dasturiy vositalar, ayniqsa, kompyuter hamda mobil telefonlaridan ko'proq foydalanmoqda. Tabiiyki, 3D ko'rinishdagi dasturiy vositalarga bo'lgan talab ham ortib boradi. 3D dasturlarni turli qurilma hamda platformalar uchun qo'llash kelajakda Mudofaa sanoat kompleksi rivoji uchun katta hissa qo'shadi. 3D dasturlarni Mudofaa vazirligida keng tarmoqda rivojlantirish bugungi kunning zamonaviy talablaridan biridir.

ADABIYOTLAR

1. Kadirov A., Daminov I., Kaxarova M “Beshta muhim tashabbus – ertamiz egalari istiqboli yo'lida”, “Ma'naviyat”. 2019.
2. Гайдамащук. А. В. XVII международный молодежный форум «Радиотехника и молодежь в XXI веке». Сб. материалов форума. Т. 7. — Харьков: ХНУРЭ, 2013.
3. Silverman D., 3D Primer for Game Developers: An Overview of 3D Modeling in Games /David Silverman. <http://gamedevelopment.tutsplus.com/articles/3d-primer-for-game-developers-an-overview-of-3d-modeling-in-games-gamedev-5704>.

SECTION: MEDICAL SCIENCE

**Abdullaev Sh. S., Ergashov Sh.Yu.
Tashkent Pediatric Medical Institute
(Tashkent, Uzbekistan)**

THE STUDY OF THE CLINICAL FEATURES OF LESIONS OF THE UPPER GASTROINTESTINAL TRACT IN PATIENTS WITH CHRONIC KIDNEY DISEASE

Chronic kidney disease is a steadily progressing disease, leading to the gradual extinction of their functions. In recent years, the role of *H. pylori* in the development of chronic inflammatory diseases of the upper gastrointestinal tract has been proven. It is known that infection is almost always accompanied by the development of chronic gastritis, erosion and a stomach ulcer can occur in some infected people. It was assumed that the colonization of *H. pylori* under the mucus layer in patients with nephrogenic gastropathy may increase, since it has a unique urease activity, that is, it is able to break down large amounts of urea, which in such patients is excreted in excess in the lumen of the stomach.

Data on the prevalence of *H. pylori* infection in patients with CKD is very mixed. A. Wee et al. indicate an increase in *H. pylori* infection in patients receiving hemodialysis treatment.

Many studies have shown that there is no difference between the group of patients with renal failure and the comparison group (without it) in terms of the prevalence of HP infection. HP colonization rate also does not correlate with CKD severity.

Objective: To study the clinical features of lesions and the state of the upper gastrointestinal tract in patients with stages 3 and 4 of CKD.

Materials and research methods:

The clinic examined 40 patients with nephropathy of non-diabetic etiology of stages 3 and 4 of CKD, followed by outpatient monitoring. All patients were divided into 2 groups: the first observation group was 20 patients with stage 3 of CKD, the second observation group was 20 patients with stage 4 of CKD. All patients underwent general clinical, laboratory and instrumental research methods. To assess the condition of the upper gastrointestinal tract, all patients underwent esophagogastroduodenoscopy. To detect *H. pylori* infection, the ELISA method was used to detect total antibodies to *H. pylori* antigens (IgG) in blood serum.

Results: According to the results of our study, patients with stage 3 CKD presented the following complaints from the gastrointestinal tract (Table 6): nausea ($n = 7$; 35%), vomiting $n = 5$; 25%), heartburn ($n = 4$; 20%), belching ($n = 4$; 20%), decreased appetite ($n = 6$; 30%), pain in the epigastric region ($n = 6$; 30%), bitterness in mouth ($n = 2$; 10%), stool disorders $n = 3$; 15%).

Of the 20 patients with stage 4 CKD, nausea occurred in 13 (65%) patients, vomiting in 9 (45%), heartburn in 6 (30%), belching in 7 (35%), decreased appetite in 8 (40%), epigastric pain in 10 (50%), bitterness in the mouth in 4 (20%) and stool disorder in 6 patients (30%).

During an objective examination of patients of both groups, the majority had a white coating on the tongue: in 80% in the 1st observation group and in 90% in the 2nd group. In the first group of patients, complaints about a decrease in appetite were presented by 30% of the subjects and a decrease in body weight was noted by 25% of the subjects. On examination, patients with reduced nutrition met in 15%. In the 2nd observation group, a decrease in appetite was noted by 40% of subjects, weight loss was observed in 35% of subjects, among patients 20% were undernourished.

Conclusions: Thus, superficial (catarrhal gastritis, reflux esophagitis), erosive, erosive and ulcerative lesions of the upper gastrointestinal tract are a frequent gastroenterological pathology in patients with CKD. The frequency, prevalence of these lesions is associated with the stage of CKD.

Mustakimova F.A., Khanova I.M.
Tashkent Pediatric Medical Institute
(Tashkent, Uzbekistan)

NEUROPHYSIOLOGICAL FEATURES OF THE NEUROPSYCHIC DEVELOPMENT OF THE CHILD AND ITS DISORDERS

This necessitates a detailed study of all possible risk factors for the development of mental disorders in children and their timely correction.

As clinicians note, the child's psychomotor (neuropsychic) development is improvement, a qualitative change in his intellectual and motor skills, based on a combination of innate qualities and resulting in a more adequate interaction of the child with the environment. An indispensable condition for successful psychomotor development are the processes of morphological and functional differentiation of the main elements of the central nervous system.

According to G. Gelnits et al. in children, 7-12% of various disorders of psychomotor development are detected without taking into account mental retardation, psychosis and borderline disorders, and severe neuropsychic disorders are observed in 6% of the population of young children.

Between the nervous and muscle systems in the process of extrauterine development there is a very strong relationship between interdependence and mutual induction, therefore, for the normal development and function of the nervous system, active muscle activity is necessary. An isolated delay in motor development during this period somehow affects mental development and vice versa.

The types and quality of disorders in cases of pathology are characterized by disorders of the intensity and quality of the child's reactions (screaming, crying, motor anxiety, freezing) that occur in response to hunger, cold, prolonged unusual situation.

And also in the literature it is noted that the transition of a child from horizontal to vertical position (10-13 months) marks an extraordinary leap in its development. This transition dramatically expands the horizons for the child, subject to his observation and knowledge of space, prohibitively increasing the volume of his impressions. It creates the conditions for the formation of constancy of perception, the complication of the act of perception due to the association of irritations from different afferent systems and the increasing role of auditory irritations; releases, prompting rapid development, the child's hands. The end of the first year of a child's life is, at the same time, the period of the beginning of use of babbling words (speech), i.e. those specific human categories that create the conditions for the use of not only personal direct and indirect experience, but also the experience accumulated by mankind earlier. Images of ideas by the beginning of the second year arise not only on the basis of visual, but also progressively enriched auditory impressions.

Psychomotor development is necessarily taken into account when assessing the health status of a child during the first 6 years of life. Its dynamics in this period as a whole reflects, along with other indicators (bone age, dental formula, dynamics of a peripheral blood test, etc.), the biological age of the child.

The most distinct connection of psychomotor development and the biological age of the child can be traced to 2-3 years of age.

The features of the first 6 years of life are the extinction of unconditioned reflex activity, the emergence and consolidation of many conditioned reflex connections, the development and differentiation of sensory perception, the formation and development of speech function and thinking, and motor activity is gradually becoming more complicated.

The psychomotor development of a child is a complex process, due to the genetic program, which is implemented in a constantly changing environment.

In accordance with the concept of G.K. Ushakov (177) and J. Piaget, the formation of the child's mental functions begins with the stage of sensorimotor development. Sensory-motor reactions, becoming more complicated, reach increasingly higher degrees of coordination and continue to play a leading role throughout the development of the individual.

Sensomotor reactions play the role of that matrix, a constant complication, formation, the improvement of which creates the conditions for the subsequent development of consciousness, and determines it.

In the improvement of sensorimotor reactions, as well as later, development occurs in accordance with the law of embryogenesis of K.M. Baer - by transforming pre-existing qualities.

Further analysis of literary sources showed that the types of pathological phenomena and reactions in this period, on the one hand, are represented by the same previous ones: sleep, appetite, enuresis, encopresis, motor anxiety, increased mobility, fussiness, motor lethargy, cramps, tics. On the other, with new forms of disorders: acute states of loss of acquired mental functions (transient and persistent), protopathic fears, motor stereotypes, habitual movements and actions (sucking a finger, rhythmic turning of the head, swaying of the body, feeling the head, pulling out the hair).

Harmful factors that act on the brain during its intensive development can lead to a delay and a violation of pre- and postnatal ontogenesis. The age-related immaturity of the child's nervous system determines the fragmentation and indifference of the syndromes observed in him.

Experts noted the fact that ontogenetically the earliest and most differentiated by the nature of the disorder is the somatovegetative level, which is characterized by various variants of the neurotic syndrome (increased communication and autonomic irritability, a tendency to indigestion, nutrition, sleep, neatness skills, etc.).) The appearance of this level can be observed in children of early and preschool age in the clinic of neurotic reactions and other borderline conditions, disorganization of neuropsychiatric disorders, schizophrenia and other diseases. The predominantly somatovegetative response level in young children finds its explanation in the fact established by physiologists of the earliest completion of the formation of regulation of autonomic functions in ontogenesis, which is significantly ahead of the formation of regulation of motor functions. This level of response is leading at an early age stage due to its already sufficient maturity. The smaller the child, the more the developmental phenomena (dysontogenesis) will come to the fore. At the same time, the earlier the brain lesion

occurred, the more often the component of mental underdevelopment will appear in the picture of dysontogenesis.

In addition to general underdevelopment in the conditions of the disease, the ontogenesis process is characterized by instability and asynchrony. In due time, the necessary interactions between individual systems are not created. There are phenomena of isolation, pathological fixation and pathological acceleration, regression of a number of functions. With the phenomena of isolation of individual mental functions, it is formed within the pathologically narrow boundaries of its capabilities and, "going in cycles", sometimes stops for a long time in its development.

Phased development, including neurological disorders, has long been the subject of particularly careful study of pediatric neurologists. The most productive ways were, on the one hand, the study of clinical symptom complexes of their development, transformation and successive change of one another and, on the other, the study of the quality of syndromic structures that occur at different stages of postnatal ontogenesis, in other words, relatively in age. In the course of such studies, it was shown that the phased development of syndromes occurs according to strict laws. Options for the sequential formation of symptom complexes are noted in some cases by the predominance of monosymptomatic, monotematic, and others - polysymptomatic, polymorphism.

Often, the phenomena of regression of functions and behavior as a whole are noted — a return to the stages of development already completed.

In recent years, a significant effect of the endocrine glands on the psychosomatic development of the body has been proven. Gauff and Fleischman (1948) proved that insufficiency of thyroid gland functions in early childhood can cause a delay in brain development, persistent degenerative changes in nerve cells, and a lag in the development of intelligence. The work of many clinicians and experimenters is devoted to the study of the effect of thyroid failure on brain tissue and its function.

Fazecas, Gracues, Aemeu associate changes in mental activity with hypothyroidism with impaired cerebral metabolism and believe that they are based on oxygen deprivation of the brain. According to some authors, with hypothyroidism, there is a toxic effect of toxins (products of hypothyroid toxicosis) on nerve cells. One of the main early signs of hypothyroidism is a delay in the development of static and motor functions, speech.

The first manifestations of mental retardation appear at different times: according to Lowreg, Aster and Carr, mental disorders in the form of "lethargy" become apparent in the first 3 months of life. N. Krasnogorskiy, N.R. Shastin and V.G. Baranov observed in such children the delayed formation of conditioned reflexes, their extreme instability, lengthening of the latent period, impaired development of conditioned inhibition and differentiation, which indicated a reduced intensity of cortical processes and rapid exhaustion of nerve cells. According to Moneg (1956), the basis of "lethargic inertia" is the slow transmission of nerve impulses. Muscle hypertension, typical of a healthy newborn, and Kernig symptom, usually disappearing by the 1-3rd month of life, in children with hypothyroidism persist for a longer time without undergoing subsequent restructuring. In newborns with hypothyroidism, the background of unconditioned reflexes, which is usual for a

normal newborn, is often absent. So, they have a weakened or absent sucking reflex, which matures in the first weeks after birth. Some authors believe that all children suffering from congenital hypothyroidism are deeply weak-minded; others - in hypothyroidism, distinguished all degrees of mental deficiency - from the most massive (idiocy) to barely noticeable, the so-called "mental retardation".

With congenital hypothyroidism in children, there is a decrease in the rate of intellectual activity, its instability, weakening of the retention ability of memory, slowing down speech, motor skills, impaired affective spheres, and a change in the character of the child.

The physical growth and development of the body also requires normal secretion of the thyroid hormone. Decreased thyroid function inhibits growth and inhibits the development of the skeletal system. Thyroid hormones play a particularly important role during the development of the body. This is confirmed by the observation of deep and sometimes irreversible changes in the body that occur as a result of hypothyroidism, which began in the prenatal period of development. First of all, thyroxine affects the process of ossification of cartilage. Its influence extends to the entire cycle of growth, rearrangement, resorption, and final ossification of cartilage.

However, it should be noted that information about the consequences of neonatal transient hypothyroidism is quite fragmented and ambiguous. Data on the lag of children in physical and neuropsychic development, a delay in the formation of their speech skills, and a decrease in body resistance are given. At the same time, data were obtained that somatic anomalies and a delay in psychomotor development in the first year of life in children who underwent neonatal transient hypothyroidism are diagnosed no more often than in the general child population.

Significant health conditions are detected in most newborns with transient hypothyroidism (97.1%), which is expressed in the high incidence of diseases specific to the perinatal period.

Postponed in the neonatal period, transient hypothyroidism has an adverse effect on the subsequent physical, neuropsychic, speech development of children and their state of health in the first year of life and at preschool age.

Based on the literature, it can be noted that the ambiguity of ideas about the advisability of hormonal correction in neonatal transient hypothyroidism, the main starting points in justifying the need for the appointment of thyroid hormones in newborns with transient hypothyroidism are identified features in their subsequent neuropsychic development, as well as the relationship between the level of neuropsychic development and indicators of the functional activity of the pituitary-thyroid system. Among the most unfavorable prognostic signs regarding the subsequent psychomotor development of newborns with transient hypothyroidism, intrauterine hypotrophy, prematurity, birth trauma and intracranial hemorrhages of hypoxic-traumatic genesis, CNS depression syndrome in the early neonatal period should be noted, it is likely that in these cases hypothyroidism is combined with conditions which, in turn, can also cause immaturity of brain structures, apparently, potentiating this effect.

REFERENCES

1. Fedak I.R., Troshina E.A. The problem of iodine deficiency in the Russian Federation and ways to solve it in a number of countries of the world // The problem of endocrinology. - M., 2007. - No. 5. - S. 40-48.
2. Tonkova - Yampolskaya R.V. The health status of children, taking into account the factors of ante- and postnatal risk, // Russian Pediatric Journal. - 2002. - No. 1. - P.61-62.
3. Peiris A.N., Oh E., Diaz S. Psychiatric manifestations of thyroid disease // J. South Med. - 2007. - vol. 100. - N8. - P. 773-774.
4. Kaplan H., Sadock B. Synopsis of Psychiatry 9th edition // Baltimore: Williams & Wilkins. - 2005. - P.112-115
5. LaFranchi S.H., Austin J. How should we be treating children with congenital hypothyroidism? // J. Pediatr Endocrinol Metab. - 2007.-- vol.20. - N5. - P. 559-578.
6. Macchia P.E. Recent advances in understanding the molecular basis of primary congenital hypothyroidism // Mol Med Today. - 2000.-- vol. 6. - N1. - P. 36-42.

УДК 617.614.61

Маймаков Талгат Ануарбекович, Садыкова Лаура Айтжанқызы
(Шымкент, Қазақстан),
Абдалиев Қуат Баяндинович, Айтмуханов Әділ Айтжанович
Қазақ медициналық үздіксіз білім беру университеті,
Айтмуханова Перизат Мейрамовна, Құдабаева Клара Ильсовна
Қ.И. Сәтпаев атындағы
Қазақ ұлттық техникалық зерттеу университеті
(Алматы, Қазақстан)

ЖАҢА СИМУЛЯЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ АДДИТИВТІК ӨНДІРІСІМЕН МЕДИЦИНАЛЫҚ ИНДУСТРИЯҒА ЕНДІРІЛУІНІҢ ТИІМДІ ӘДІСТЕМЕСІН ЖАСАУ

Түйін. Мақала қазақ халқының Қазақстан Республикасындағы қазіргі кезеңдегі өткір медициналық проблемалардың бірі – жаңа симуляциялық технологияларды аддитивным өндірісімен, медициналық индустрияға ендірілуін әзірлеу. Бұл проблема әсіресе республиканың өңірінде симуляциялық оқыту айрықша мәнге ие болып отыр. Бүгінгі таңда симуляциялық технологияларды аддитивным өндірісімен, медициналық индустрияға ендірілуі пациент үшін тәуекел, оқыту ұзақтығы оқу процесінде шектелмеген болып табылады.

Түйін сөздер: медицина, проблема, симуляциялық технологиялар, аддитивті өндіріс, медициналық индустрия, технология, кардиохирург, оқытушы, операция, стресс, симулятор, резидент, тест, сертификат.

Maimakov Talgat A., Laura Sadykova A.
(Shymkent, Kazakhstan),
Abdaliev Kuat B., Aitmykanov Adil A.
Kazakh medical University of continuing education,
Aytmuhanova Perizat M., Kudabayeva Klara I.
Kazakh National Technical Research universiteti K.I. Satpaev
(Almaty, Kazakhstan)

DEVELOPMENT OF EFFECTIVE METHODS OF INTRODUCTION OF NEW SIMULATION TECHNOLOGIES IN THE MEDICAL INDUSTRY WITH ADDITIVE MANUFACTURING

Abstract. This article discusses one of the acute medical problems at the present stage in the Republic of Kazakhstan is the development of new simulation technologies with additive manufacturing, implementation in the medical industry. Simulation training is of particular importance, especially in the regions of the Republic. To date, the introduction of simulation technologies with additive manufacturing, in the medical industry, the risk for the patient, the duration of training in the educational process is not limited.

Keywords; *medicine, problems, simulation technology, additive manufacturing, medical industry, technology, cardiac surgeon, teacher, surgery, stress, simulator, resident, test, certificate.*

Қазақстан Республикасындағы қазіргі кезеңдегі өткір медициналық проблемалардың бірі – жаңа симуляциялық технологияларды аддитивным өндірісімен, медициналық индустрияға ендірілуін әзірлеу. Бұл проблема әсіресе республиканың өңірінде симуляциялық оқыту айрықша мәнге ие болып отыр. Бүгінгі таңда симуляциялық технологияларды аддитивным өндірісімен, медициналық индустрияға ендірілуі пациент үшін тәуекел, оқыту ұзақтығы оқу процесінде шектелмеген болып табылады. Дегенмен, әр әрекеттер саны шектелмеген бір немесе екі рет қайталанады. Демек, кез келген ыңғайлы кестеде тренажерларды пайдалануға болады, және клиниканың жұмыс уақытымен шектелмейді. Бүгінгі Қазақстанның медицина саласында атқарылып жатқан жұмысы өте зор.

Қазақстан халқының әл-ауқатын көтерудің бірден-бір жолы – жаңа симуляциялық технологияларды аддитивным өндірісімен медициналық индустрияға ендірілуінің тиімді әдістерін медицинада пайдалану саласындағы ұйымдық өзгерістер мен осы бағыттағы жұмыстарды заман талабына, уақыт ағымына сайма-сай ұйымдастырудың үлкен маңызы бар. Дегенмен, барлығы да, Қазақстан тәуелсіздікке қол жеткізген 1991 жылдан бастап ойдағыдай шешілді десек, астамшылық болар еді. 1991-1995 жылдар аралығында ел экономикасын көтеру мақсатында жан-жақты бағдарламалар қабылданды. Дегенмен, симуляторлық-тренажерлар кардиохирургияда жаңа симуляциялық технологияларда аддитивтік өндірісімен, медициналық индустрияда өз орнын әліде болса тапқан жоқ. Демек жаңа симуляциялық технологияларды аддитивным өндірісімен медициналық индустрияға ендірілуінің тиімді әдістерін медицинада пайдалану саласындағы ұйымдық өзгерістер мен осы бағыттағы жұмыстарды заман талабына, уақыт ағымына сайма-сай ұйымдастыру жобаның ғылыми жаңалығы және өзектілігі болып табылады. Дегенмен қателер болып отырады. Демек екі немесе екі жарым есе аз, әсіресе хирургтардың тарапынан. "Пациенттің сирек кездесетін және қауіпті ауруларын қоса алғанда тренажерларда емдеу алгоритмін пысықтауға болады. Жұмыс істеуге құлшыныс танытып отырған жас кардиохирург жоғары тиімділікпен, оқытушы қатысуынсыз бастапқы операциясын стрессіз, симуляторда өткізуі мүмкін. Бұл ретте оқытушы білім алушының іс-қимылдарына объективті баға беріп, резиденттен өткізіп, тестілеу, сертификаттау және емтихан алады [1]. Тек басшылықта "Симуляциялық оқыту" медицинадағы редакциясымен, профессор А. Свистунова [2]. Құрастырушылар Горшков М. Д. бөлімдері бойынша - "Симуляциялық оқыту жүрек-қан тамырлары хирургиясы" ұсынылған Караськовпен А. М., [3]. Эфендиевпен В. У., Кузнецова Т. А., Бойцов И. В., Назаров В. М. [4]. Архипов А. Н. көріністері берілген [5]. Аталған мәселелерді басшылыққа ала отырып, бүгінгі жаңа технологияны ұсынуды жөн көрдік. Бұл симулятор-пластиктан жасалған макеті түріндегі қаңқасының кеуде, қайда орналастырылуы органокомплекс және бейімделген үшін массаж және төстің остеосинтезасына арналған [6]. Көрсетілген конструкциясы үлкен, ауыр және имитация жедел араласу жасайды. Аталған белгілі макеті бірнеше рет

(бірнеше ондаған, жүздеген есе) пайдалану мүмкін емес, өйткені бұл тренажердың жылдам тозуына және бұзылуына әкеледі. Дегенмен және соңғысы - өңдеуге және жууға мұндай құрылғыны қиын болған. Демек, көптеген қабырға және органокомплекстері (өкпе, жүрек) ішіндегі құрылғылары тез арада істен шығып қалады. Дегенмен, біз конструкцияның барлық кемшіліктерін ескере отырып, оның жаңа технологиялардан іздестіре бастадық. Демек, жаңа симуляциялық технологияларды аддитивтік өндірісімен медициналық индустрияға ендірілуінің тиімді әдістерін пайдалану ерекшелігіне тоқталдық. Сонымен аддитивті өндіріс, медициналық индустрияда, ерекше нәтижелі құрылғылар, түбегейлі ғылыми жаңалығы болып табылып отыр. Дегенмен, медициналық индустрияда болашақ мамандар даярлауда, симуляторлық-тренажерлар кардиохирургияда жаңа симуляциялық технологияларда аддитивтік өндірісімен жетілдіріп өндіру және жасау жолдарын қарастыруда ақыл-ой ісәрекетіне жүгіну керек. Демек, аталған мәселелер бойынша атқарылатын жұмыстардың маңыздылығы өте зор болғандықтан тақырыбымызды жаңа симуляциялық технологияларды аддитивным өндірісімен медициналық индустрияға ендірілуінің тиімді әдістері деп алуды жөн көрдік. Тарқатып айтар болсақ, ол еліміздің кардиологиялық медицинада ешкімге кіріптар болмауын қамтамасыз етеді. Дегенмен, біз зерттеу нысанын-Қазақстандағы медицина мекеме орындарында емдеу процесі деп алдық. Зерттеу пәні- Қазақстанның жаңа симуляциялық технологияларды аддитивным өндірісімен медициналық индустрияға ендірілуінің тиімді әдістерімен емдеу процесі бойынша атқарылып жатқан іс-әрекеттер бойынша зерттеулер жасау. Демек, Қазақстанның медицина мекеме орындарында емдеу процесі бойынша атқарылып жатқан іс-әрекетерге тоқталуды жөн көріп отырмыз. Дегенмен, зерттеу мақсатымыз – жаңа симуляциялық технологияларды аддитивным өндірісімен, медициналық индустрия қалыптастыру үшін жас мамандарды хирургиялық дағдыларын әзірлеу жолымен жаңа тренажерларды жетілдіруден ұсыныстар жасау. Демек, зерттеу міндеттері; жаңа симуляциялық технологияларды аддитивтік өндірісімен, медициналық индустрияны құру үшін жас мамандардың хирургиялық дағдыларын қалыптастыру әдіс және амал жолымен емдеу тарихына шолу, жинақталған теориялық стимуляциялық технологияларды және аддитивтік өндірісте атқарылған материалдарын оқып білу; Қазақстанның жаңа симуляциялық технологияларды аддитивтік өндірісімен, медициналық индустрия қалыптастыру үшін жас мамандардың хирургиялық дағдыларын қалыптастыру әдіс және амал жолымен философиялық, психологиялық, педагогикалық, техникалық т.б. деректері мен ғылыми еңбектерді оқып үйрену, ақпарат жинау; әлемдегі және СНГ медицина бойынша атқарылып жатқан озық іс-тәжірибелерімен танысып, баға бере отырып тиімді әдістемелерін, технологияларын тандап алу; Қазақстанның жаңа симуляциялық технологияларды аддитивтік өндірісімен, медициналық индустрияда қалыптастыру үшін жас мамандардың хирургиялық дағдыларын қалыптастыру процесі бойынша атқарылып жатқан тәжірибедегі іс-әрекетінің қалыптасқандығын іс-тәжірибеде анықтап, жаңа симуляциялық технологияларды аддитивтік өндірісімен, медициналық индустрияда қалыптастыру үшін жас мамандардың хирургиялық дағдыларын қалыптастыру

әдіс және амал жолымен нәтижесілігін шығару. Дайындау және пайдалану жөнінде әзірленген нұсқаулық тренажерларды-симуляторларды қолдану арқылы 3D-принтер және сипаттау әдістемесін дұрыс және тиімді пайдалану бойынша жұмыстар жасау.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Кәсіби құзырлардың бағасы симуляциялық технологияларды пайдалана отырып, Свистунов а. А., Шубина а. Б., Саңырауқұлақтар Д. М. ГБОУ ВПО бірінші МММУ оларға. И. М. Сеченов, Мәскеу.
2. Жаңа аккредиттеу жүйесін мамандарды здравоохранении акредитация-2016г., Свистунов а. А., Шубина а. Б., Саңырауқұлақтар Д. М., ГБОУ ВПО Бірінші Мәскеу мемлекеттік медицина университеті. Мен. М. Сеченов, ЦНПО Оқу Виртуалды Емхана "Mentor Medicus", электрондық пошта: fantomkurs@mail.ru.
3. Дәстүрлі күзгі журналының жариялаймыз бөлігі тезистер, жіберілген секциясы бойынша конференция "РОСМЕДОБР-2016/РОСОМЕД-2016" арналған симуляциялық оқыту, толығырақ: www.gosomed.ru;
4. Пайдалану белсенді (тренингтік) оқыту түрлерін, салауатты өмір салты, Нестерова Е. В., Шубин, Л. Б. Саңырауқұлақтар Д. М., Тинт Т. З. ГБОУ ВПО бірінші МММУ оларға. И. М. Сеченов "ОТК Ментор Медикус", 2016г, Мәскеу.
5. Симуляциялық технология бойынша балдық-рейтингтік бағалау практикалық дағдыларын медициналық жоғарғы оқу орындарының студенттеріне "қаржы" пәні бойынша өмір тіршілігінің Қауіпсіздігі", "апаттық медицина Левчук И. П., Костюченко В. М., Назаров А. П., Моросникова Е. А., ГБОУ ВПО РНИМУ оларға. Н.Мен. Пирогов Денсаулық сақтау министрлігі Ресей, 2016, Мәскеу.
6. Жұмыс тәжірибесі симуляциялық орталықтың және оның тиімділігін бағалау көзімен оқитын. Ұшаларды Е. В. Платонов Т. В., Потемина Т. Е., Фадеев А. Д. ГБОУ ВПО НижГМА Денсаулық сақтау министрлігі Ресей, 2016ж., Нижний Новгород.

Харисова И.И., Абдусаттаров Ш.Ш.
Ташкентского Педиатрического Медицинского Института
(Ташкент, Узбекистан)

К ВОПРОСУ РЕНТГЕНОЛОГИЧЕСКИХ МЕТОДОВ ДИАГНОСТИКИ АНОРЕКТАЛЬНЫХ АНОМАЛИЙ У ДЕТЕЙ

В начале нашего столетия хирургии так же активно разрабатывали вопросы хирургического лечения аноректальных пороков со свищами в половую систему. К сожалению, опыт большинства авторов основывался на единичных наблюдениях. М.М. Дитерихс (1898-1925г) г. за 27 лет хирургической деятельности наблюдал восемь больных с пороками развития прямой кишки, трое из которых страдали атрезиями ануса с ректовестибулярными свищами.

Задачи совершенствование диагностики и лечения детей с АРМ актуальны в течении десятилетий.

В настоящее время изучаются патогенетические механизмы, разрабатываются новые способы операций. В 1960- 2000 годы плодотворная работа проведена в детских хирургических клиниках России и Узбекистана во главе академиками Ю.Ф. Исаковым, Г.А. Баировым, С.Я. Долецким, профессорами А.И. Лёнюшкиным, А.С. Сулаймановым, Н.Ш. Эргашевым и М.М. Алиевым.

Аноректальные аномалии (АРА) являются одной из наиболее частых врождённых патологий, которая составляет значительную часть проктологических заболеваний детского возраста и до настоящего времени остается одной из сложных проблем детской колопроктологии.

Анализ литературы показал, что существует несколько гипотез, объясняющих происхождение аноректальных аномалий. В предшествующие годы главенствовали теории описательной эмбриологии, в соответствии с которыми аноректальные пороки возникают в результате нарушения отделения аноректальной области от уrogenитальных структур, при отсутствия слияния клоакальной мембраны с растущей краниально ориентированной ректальной перегородкой, либо сагиттально ориентированными латеральными складками.

Современные достижения нормальной эмбриологии и патологической эмбриологии аноректальных пороков - исследование роли местных цитокинов, и тканеспецифических молекулярных мессенджеров, механизмов активации генов дифференциации - эпителия, мезенхимы, нервных структур на примере искусственных моделей пороков у эмбрионов животных позволяют по новому взглянуть на нормальное и патологическое развитие аноректальной области. На самых ранних стадиях эмбриогенеза задняя кишка это простая трубчатая структура, краниально переходящая в среднюю кишку, а каудально напрямую контактирующая с эктодермой, формирующей клоакальную мембрану. При дальнейшем развитии эмбриона из каудальной части задней кишки - «клоаки» развиваются два различных образования: уrogenитальный тракт и аноректальный тракт. Причем разделение этих двух структур происходит в большей части не за счет уrogenитальной перегородки и боковых перегородок как предполагалось ранее, а за счет процессов взаи-моиндуцируемого роста и

дифференциации. Распределение аногенитальных коммуникаций отражает распределение точек локального быстрого роста и апоптоза в каудальных структурах эмбриона. Дефицит клеточных элементов в дорсальной клоаке и дорсальном компоненте клоакальной мембраны в результате нарушения миграции и деления клеток на ранних этапах развития эмбриона приводит к формированию дефектов различной протяженности. От протяженности дефекта зависит степень тяжести образующегося аноректального порока. Маленькие дефекты приводят к развитию дистальных пороков и пороков с промежностными свищами. Протяженные дефекты приводят к формированию высоких пороков, нарушению развития структур происходящих из урогенитального тракта, нарушению развития поперечнополосатых мышц тазового дна, внутреннего гладкомышечного анального сфинктера, нарушению местной иннервации и кровоснабжения.

В литературе отмечен тот факт, что частота аноректальных мальформаций за последние годы не имеет тенденции к снижению и по данным различных авторов, колеблется в пределах 1 на 4000-9000 новорожденных. Чаще встречаются свищевые формы - до 90 %. Частота встречаемости отдельных нозологических форм также отличается. У мальчиков чаще встречается атрезия с ректоуретральным свищом, а у девочек - с ректовестибулярным свищом.

АРА представлены широким кругом нозологических форм, и частота их встречаемости широко варьируются в разных регионах мира. Урогенитальные свищи при нормально сформированном анусе, ректовагинальные свищи и клоакальные формы аномалии «ректальный мешок», атрезия или стеноз прямой кишки и сочетанные формы встречаются редко, и преимущественно наблюдаются среди жителей Азиатского региона, чем в Северной Америке и других западных странах. Поэтому в соответствии с международной классификацией принятой в Крикенбеке (Германия) указанные формы названы как редкими или региональными.

При поступлении новорожденного в хирургический стационар в первую очередь необходимо: провести общий системный осмотр, зондировать желудок, осмотреть промежность и зондировать выходные отверстия, произвести обзорную рентгенографию грудной клетки и брюшной полости в вертикальном положении. При отсутствии отхождения мекония в сроки от 24 до 36 часов после рождения следует провести боковую инвертограмму с обязательным элементом компрессии живота во время исследования. При подозрении на высокую форму атрезии прямой кишки следует провести дополнительные урологические исследования (внутривенную урографию, ретроградную уретро-цистографию и др.).

Для своевременного распознавания атрезии следует профилактический осмотр промежности при рождении ребенка, а тем более при отсутствии отхождения мекония в первые 6-10 часов. Более, чем в 80% случаев осмотр промежности позволяет довольно точно установить вид АРПР и принять решение о тактике оперативного лечения.

До сих пор для определения высоты атрезии прямой кишки широко применяется рентгенологический метод по O.Wangensteen и C. Rice. Недостатком этого метода является его малая информативность первые 15-

20 часов, пока газ не заполнит дистальные отделы кишечника. Такие приемы как промывание желудка с оставлением в нем зонда с последующим положением Тренделенбурга на 1-1,5 часа несколько расширяют возможности метода Wangensteen - Rice, но все же не позволяют достаточно объективно оценить высоту атрезии в первые часы жизни ребенка. При установлении высоты атрезированной кишки этот метод дает около 30 % ошибок.

В литературе распространено деление атрезии на низкие и высокие без четкой конкретизации. При низкой атрезии слепой конец кишки располагается на глубине от 1,5 до 4 см. Однако, о высоте атрезии в настоящее время судят по отношению кишки к леваторным мышцам, которые у новорожденных располагаются на глубине 2 см от кожи анальной области. Если слепой конец кишки находится внутри этой мышцы (до 2 см), то подразумевают низкую форму атрезии. При расположении кишки выше леваторных мышц (более 2 см от кожи) имеет место высокая атрезия. При клоакальных формах атрезии целесообразно проведение клоакоцистоскопии с последующей раздельной катетеризацией и рентгено-контрастированием мочевых путей и прямой кишки. В настоящее время широкое применение получил метод УЗИ, который дает возможность с высокой точностью определить уровень атрезированной кишки сразу после рождения ребенка, а также оценить состояние всех паренхиматозных органов брюшной полости и забрюшинного пространства, сочетанные пороки развития, наличие свободного газа и жидкости в брюшной полости.

Все более широкое применение в диагностике АРП находит компьютерная томография органов малого таза, которая характеризует степень развития сфинктерных мышц и их взаимоотношение с низводимой кишкой.

Важнейшим условием хороших функциональных результатов коррекции аноректальных аномалий является правильное определение формы порока в дооперационном периоде. Неправильная диагностика приводит к ошибочной хирургической тактике и в последующем к различным осложнениям ближайшего и отдаленного послеоперационного периода. Одной из таких ошибок является повреждение наружного сфинктера и низведение кишки вне его центра. Избегать таких осложнений помогает использование комплекса электрофизиологических методов для оценки состояния замыкательного аппарата прямой кишки. Применение электромиографии позволяет определить топическое расположение анального сфинктера, оценить его структурную целостность, функциональную активность и взаимоотношения с прямой кишкой.

Качество диагностики АРМ значительно повышается при комплексном применении ультразвукового и томографического сканирования органов малого таза, электромиографии анальной области и дистальной колографии. Объективно оценить функциональное состояние сфинктера и осуществлять контроль за эффективностью послеоперационного восстановительного лечения позволяет методика сфинктрометрии.

Таким образом, в заключении литературного анализа можно отметить о ценности изучения этой проблемы в медицине.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ.

1. Чепурной Г.И., Орловская В.В., Саламаха А.П. /Проктопластика при атрезии прямой кишки. // Детская хирургия. М. 2001; 3. С. 26-28
2. Смирнов А.Н., Холостова В.В., Залихин Д.В., Адлейба С.Р. Операции Пенья – 30 летный опыт применения при низких и промежучочных формах атрезии прямой кишки у девочек// Материалы II съезда детских хирургов России/ Российский вестник детской хирургии, анестезиологии и реаниматологии. – Москва, 2016. – С.168.
3. Соколов Ю.Ю., Поварнин О.Я., Алейникова В.А., Лупенко Д.Ю., Тупицина И.И. Хирургическая коррекция аноректальных пороков у детей// Материалы седьмого Рос. Конгресса «Современные технологии в педиатрии и детской хирургии». – М., 2008. – С 384.
4. P. Manganotti, F. Zaina, E. Vedovi et. al. *Eura Medicophys.* /Repetitive magnetic stimulation of the sacral roots for the treatment of stress incontinence: a brief report / 2007. Vol. 43. №3. P. 339-344.
5. Pena A., Grasshoff S., Levitt M. /Reoperations in anorectal malformations. // *J PediatrSurg* 2007; 42 (2): 318–325
6. Goldberg, R.P. и др./ Extracorporeal electromagnetic stimulation for urinary incontinence and bladder disease. // *Adv. Exp. Med. Biol.*- 2003. // p. 453-465.
7. H.P. Haber, G. Seitz, S.W. Warmann, J. Fuchs. / Transperineal sonography for determination of the type of imperforate anus. // *AJR Am J. Roentgenol*- 2007. Vol. 189. № 6. P. 1525-1529.

SECTION: EARTH SCIENCE

Исломов Икром Хушбоқович
Қарши давлат университети
(Қарши, Ўзбекистон)

ЎЗБЕК ТИЛИ ЕР САТҲИ КЎРИНИШЛАРИНИ ИФОДАЛОВЧИ АТОВ БИРЛИКЛАР ТИЗИМИДА МАРКАЗ ВА ҚУРШОВ ЛЕКСЕМАЛАР

Таянч сўзлар: ер сатҳи кўринишлари, баландлик пастлик, текислик, семема, сема.

Ключевые слова: площадь поверхности земли, высота, низина, равнина, семема, сема.

Key word: appearance of the earth's surface, elevation, lowland, plain, semema, sema.

Тилнинг луғат таркибини системавий тарзда тадқиқ қилиш, дастлаб, лексемаларни муайян гуруҳларга бирлаштиришни, лексемалараро умумийлик ва алоҳидалиқни фарқлаш каби муҳим ишларни тақозо этади. Дарвоқе, лексемаларни маъновий гуруҳларга бирлаштириш ва гуруҳ аъзолари ўртасидаги маъновий муносабатларнинг амал қилиш қонуниятлари, маънодошлиқ қаторида бош сўз (доминанта) масаласи ҳамда марказ-қуршовлик муносабатлари каби муҳим лингвистик масалалар юзасидан қимматли илмий тадқиқотлар амалга оширилган. Натижада лексемаларнинг луғавий-маъновий бирлашмалари - ЛМБларга оид масалаларнинг ойдинлашишига ҳам ижобий таъсир қилди. “Ўзбек тили систем лексикологияси асослари” ўқув қўлланмасида ўзбек тили ҳодисалари асосида “луғавий гуруҳ” тушунчаси шакллантирилганлиги ва унинг тадқиқига оид усул, йўллар аниқ белгиланганлигини алоҳида эътироф этиш лозим. [1]

Ўзбек тили лексик сатҳида мавжуд бўлган ер сатҳи кўринишларини ифодаловчи атов бирликлар (қисқ. ЕСКИАБ) тизимига нисбатан ЛМГ атамасини қўллаш мумкин. ЛМГлар ҳам тилнинг ўзи ва луғавий таркиби каби мураккаб тузилишли бўлиб, марказ ва қуршовлардан таркиб топади. Айтилганидек, ЛМГнинг марказини микрогуруҳ ва қаторларнинг етакчи лексемалари, унинг қуршовини эса етакчи лексемаларнинг қуршовлари ташкил этади. Бундан кўринадики, системанинг марказ ва қуршов тушунчалари ҳам нисбий характер касб этади.

Ўзбек тилидаги ЕСКИАБ тизими марказини гуруҳларнинг етакчи лексемалари, яъни *баландлик пастлик, текислик* ташкил қилади. Бу лексемалар марказий лексемалар сифатида маъновий таркибига кўра ўзаро тенг қийматли муносабатда эканлиги ҳамда уларнинг марказий лексемалиги бир неча қуйи гуруҳларни система маркази билан боғлаётган “боғловчи лексема” [3. 41] мақомидалигидир. Марказ лексемаларнинг луғавий маъноси,

қўлланиш доираси анча кенг, ифода семалари нисбатан нейтралдир. Уларнинг ҳар бири ўз атрофида уюшган кўплаб ЕСКИАБнинг умумий бош маъноларини бемалол ифодалай олиш хусусиятига эга: *баландлик = тепа*; *баландлик = тоғ*; *баландлик = дўнғлик* ва ш.к.

Кўринадики, *баландлик* марказ лексемаси гипероним сифатида ўз гипонимларининг хусусий маъноларини умумлашма тарзда ифодалай олади. Шунинг учун *баландлик* лексемаси орқали берилаётган ахборот, маълумот жуда умумийдир. Аксинча, қуршов лексемалар семемаси англатадиган хабар ёки маълумот етакчи лексема *баландликка* нисбатан анча тор, конкрет ва мураккаброқ бўлади. Марказ ва қуршов ўзаро гипонимик муносабатли бўлгани тусфайли қуршов лексемалар семемаси марказ лексеманинг моҳияти асосида белгиланади. Масалан, *баландлик* билан *тоғ*нинг ёки *тепанинг* семантик тавсифини қиёслаб кўрайлик.

“Баландлик 2 Текис ер ёки пастликдан юқори турадиган жой; макон; тепалик”. [1. 147]

“Тоғ 1 Ер юзасининг теварак-атрофдаги текислик, тепалик ёки бошқа баландликка нисбатан якка ёки қатор ҳолда баланд кўтарилган, одатда, турли тош, қаттиқ жисмлардан иборат қисми”. [2. 163]

Маълум бўладики, *тоғ*нинг семемаси таркибида *баландлик*нинг семемаси сема мавқеида қатнашяпти. *Тоғ*нинг маъноси *баландлик* маъносидан кўра анча аниқ ва равшан.

Марказий лексемаларнинг яна бир хусусияти шуки, улар, кўпинча, деярли туркий ўзакли ёки бутунлай ўзлашиб бўлган ўзлашма лексемалардан бўлиб, услубий хосланганлик жиҳатига кўра бетараф ҳисобланади. Шунинг учун ҳам *баландлик* ер юзасининг сатҳдан юқори бўлган барча кўринишларнинг ифодаловчиси сифатида ЛМГнинг марказидан жой олган.

Пастлик ва *текислик* лексемалари ҳам *баландлик* каби умумийлик касб этиб, марказ лексемалар мақомини эгаллайди. Шунингдек, *жарлик*, *сой*, *чукур* каби лексемалар *пастлик* орқали система таркибига бевосита дахлдор бўлади. Демак, *пастлик*, *текислик* лексемалари ҳам “боғловчи лексема”лардир. Яъни мазкур лексемалар гипероним мавқеида келиб, ўз атрофига бирлашган барча гипонимлари билан ўзаро приватив зиддиятда бўлади. Бунда, албатта, марказ лексемалари белгисиз аъзо ўрнини эгаллайди.

Мазкур ЛМГнинг юқори босқичда бўладиган ЛММ билан алоқадорлигини таъминловчи етакчи лексема, ҳалқа ҳозирча лексик лакунани банд этиб турган ер *сатҳи кўриниши* бирикмаси ҳисобланади. *Ер сатҳи кўриниши текислик*, *пастлик*, *баландлик* лексемаларини ўзига бирлаштиради ва етакчи лексема мавқеини эгаллаб, ЕСКИАБ ЛМГини ўзидан юқори босқичдаги “предмет” ЛМСига олиб киради.

ЛМГда марказий ўрин тутган етакчи лексема *баландлик* ўз атрофида гипонимик, градуонимик, гипонимик муносабатлар билан боғланадиган кўплаб лексемаларнинг ўрнини нутқда алмаштира олади. Бу унинг услубий бўёқ жиҳатидан бетарафлиги, ўз қатламга мансублик белгиси асосида рўй беради. Марказий лексема мақомидаги луғавий бирлиكنинг маъноси қуршов лексемалари маъносидан кўра умумийроқ эканлигидан далолатдир. Масалан, *Олдинда йўл бошловчи*, *кейинда Назира билан кампир баландликка кўтарилишди* нутқий бирлигида *баландлик* лексемаси ўзининг умумлашган

маъносини воқелантириб, гуруҳнинг қуршов лексемалари бўлган *тепалик*, *дўнглик*, *адир* сингариларнинг маъносини ҳам ифодалай олади.

Худди шундай ҳукми *пастлик*, *текислик* марказий лексемалари юзасидан ҳам айтиш мумкин. Турли матнларда *пастлик* лексемаси хусусий тушунчаларни ифодаловчи *чуқурлик*, *сойлик*, *жарлик* каби кўплаб тур номларини алмаштириб келади. Хусусан, *Улар сув ёқалаб бориб, пастликка тушдилар* гапидаги *пастлик* сўзида ҳам юқорида келтирилган хусусиятлар мавжуд. Нутқий ҳодисаларда воқеланган *чуқурлик*, *сой*, *сойлик*, *жарлик* кабилар ўрнини *пастлик* лексемаси орқали бемалол алмаштириш мумкин бўлади. Демак, ЛГ марказ лексемаларининг маъно доираси анча кенгдир.

Айни ҳолат градуонимик ва синонимик қаторларда ҳам кузатилади. Бунда ҳам қаторларнинг етакчи лексемаси марказ лексемаси хусусиятларини ўзида акс эттиради. Шунинг баробарида, қатор аъзоларининг умумий намояндаси сифатида маълум бир белгининг ўрта, меъёрида эканлигини етакчи лексемагина кўрсатиб туради. Хусусан, *дўнг - тепа – адир – қир – тоғ* градуонимик қаторида *баландлик* лексемаси “баланд” белгисининг ўрта, меъёрдалигини ўзида акс эттирган бирлик сифатида мазкур қаторни тегишли гуруҳига боғлаб туради.

Синонимик қаторни ташкил қилувчи *текислик - сайҳонлик - яланглик - майдон - туз* лексемалари орасида *текислик* бошқа узвларга нисбатан умумлашма маънога эгаллиги, услубий бетарафлиги, бўёқсизлиги ҳамда ўз қатламга оидлиги билан алоҳида ажралиб туради. Шунингдек, қаторнинг етакчи лексемаси мавқеини эгаллаб, парадигмани каттароқ ҳажмдаги, юқори парадигмага бирлаштиради.

Кўринадики, *баландлик*, *пастлик* ва *текислик* лексемалари ўз ЛМГ жойлашган босқичда гипероним, юқори босқичда эса гипоним, яъни қуйи (ўз) гуруҳида марказ, юқори гуруҳда қуршов мавқеида бўлади ва бу икки ЛГни бир-бири билан боғлашга хизмат қилади.

Кузатишлардан маълум бўладики, ЛГ марказ лексемаси градуонимик қаторда ҳам, синонимик қаторда ҳам етакчи лексема вазифасини ўтайди. Демак, ЛГ марказ лексемаларининг кенг истеъмолда бўлиши, услубий бетараф ва бўёқсизлиги, кўпинча, ўз қатламга мансублиги уларни марказий лексема мақомига хослайди.

ЛМГнинг илк қуршови марказий лексемаларнинг гипоним лексемаларидан ташкил топади. Хусусан, *баландлик* марказ лексемаси атрофида *тоғ*, *тепа*, *дўнг*, *адир*, *қир* каби ЕСКИАБ уюшиб, унинг қуршови мавқеида келади. Бу қуршовнинг қуршовини эса, яъни 2-даражали қуршовини қуршов лексемаларнинг синонимик, градуонимик, гипонимик ва баъзан партонимик парадигмалари ташкил этади.

Шунингдек, кўпчилик лексемаларнинг градуонимик ёки гипонимик парадигмалари кузатилмаслиги ҳам мумкин. ЛМС лексемаларининг ўзига хос қаторларига, қуршовларига эга бўлиши қатъий қонуниятлар билан белгиланмаган бўлиб, етакчи лексемаларнинг қуршовлари миқдори ва тури эркин ҳисобланади.

Лексик таркибни системавий тарзда тадқиқ қилишда ЛГларнинг марказий лексемалари билан қуршов лексемаларини фарқлаш, уларнинг ўзаро муносабатлари табиатини тўғри асослаш ҳам назарий, ҳам амалий

жиҳатдан катта самаралар келтириши аён. Шу нуқтаи назардан алоҳида ЛГни ташкил этадиган лексемалар орасида марказ лексемаларга нисбатан қуршовлик мавқеида келувчи бирликларнинг системадаги ўрни масаласи ҳам алоҳида ёндашувни талаб этади.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Неъматов Ҳ., Расулов Р. Ўзбек тили систем лексикологияси асослари. – Тошкент: Ўқитувчи, 1995. – 128 б.
2. Ўзбек тилининг изоҳли луғати. V жилд. – Тошкент: Ўзбекистон миллий энциклопедияси, 2006. – 1-жилд. – 680 б.
3. Юнусова З. Ўзбек тилида луғавий микросистеманинг таркиби ва ривожланиши: Филол. фанлари номз. ... дисс. – Тошкент, 2004. - 127 б.

SECTION: POLITICAL SCIENCE

Набока А.В.
Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна
(Харків, Україна)

**ІНФОРМАЦІЙНИЙ РЕСУРС ЯК ФОРМА СУЧАСНОГО МІЖНАРОДНОГО
КОНФЛІКТУ**

Аналізується поняття інформації як інструмента політичної боротьби, досліджується ступіть впливу інформації на електоральні маси та політичні рішення, виокремлено види та способи передачі інформації, досліджуються аналогічні методи політичної боротьби суб'єктів геополітичного протистояння. Особливу увагу звернено на інформаційно-психологічне протистояння в ЗМІ та вплив на людську свідомість. Досліджено важливість та необхідність інструментарію боротьби з неправдивою інформацією та кібератак для збереження власного державного суверенітету.

Ключові слова: інформація, геополітичне протистояння, інформаційний вплив, інформаційна безпека, кібератака, міжнародна безпека, свідомість.

Анализируется понятие информации как инструмента политической борьбы, исследуется влияние информации на электоральные массы и политические решения, выделяются виды и способы передачи информации, исследуются аналогичные методы политической борьбы субъектов геополитического противостояния. Особое внимание уделяется информационно-психологическому противостоянию в СМИ и влиянию на сознание человека. Была исследована важность и необходимость инструментов для борьбы с ложной информацией и кибератаками для сохранения своего государственного суверенитета.

Ключевые слова: информация, геополитическое противостояние, информационное влияние, информационная безопасность, кибератака, международная безопасность, сознание.

The concept of information as a tool of political struggle is analyzed, the influence of information on electoral masses and political decisions is investigated, the types and methods of information transmission are singled out, similar methods of political struggle of subjects of geopolitical confrontation are investigated. Particular attention is paid to the information-psychological confrontation in the media and the impact on human consciousness. The importance and necessity of tools for combating false information and cyberattacks for preserving their state sovereignty were investigated.

Keywords: information, geopolitical confrontation, information influence, information security, cyberattack, international security, consciousness.

Сьогодні у гібридній війні зростає роль і значення інформації як інструмента впливу на свідомість громадян, як засобу маніпулювання громадською думкою. У XXI столітті інформаційні технології досягли розвитку, що дозволяють подавати інформацію в режимі реального часу, а відтак – цілеспрямовано впливати на політичні процеси у світі. Г.Г. Почепцов так підтверджує цю тезу у своїй праці «Психологічні війни»: «Інформаційний простір став настільки значущим для вирішення соціальних або політичних завдань, що утворився новий феномен впливу, який іде крізь ЗМІ. Перефразовуючи Маргарет Мід, можна сказати, що посилення ЗМІ – подія, яка істотно впливає на політику» [1, с. 357].

Отже, метою статті є визначення ступеня впливу інформації в контексті «гібридної війни» та сучасних конфліктів, встановлення ролі і можливостей інформації в геополітичній боротьбі. Завданнями статті є виокремлення інформації як особливого інструментарію політичної боротьби, визначення найбільш проблемних сфер світової інформаційної безпеки та ступеня впливу інформації її на глобальні політичні процеси.

Особливість інформаційної сфери у сучасному світі полягає в безперервному потоці різноманітної інформації, значна частка якої не є достовірною, більше того, нерідко відсутнє посилання на джерело інформації, або часові та просторові ознаки самого факту події, тобто створюється інформаційний привід задля для певної політичної мети. Особливої уваги заслуговує питання фейків та, відповідно, боротьби з ними.

Основним каналами передачі інформації на сьогодні є ЗМІ, Інтернет, радіо та преса. У період геополітичної нестабільності ЗМІ стають надзвичайно вагомим складником інформаційної війни, елементом пропаганди. Так, В. К. Колах у своїй праці «Національний інформаційний простір України: проблеми формування та регулювання» зауважує, що «Проникнення іноземних мас-медіа в національний інформаційний простір держав є стійкою тенденцією і, вочевидь, незворотним наслідком інформаційної глобалізації» [2, с. 97]. Наслідком цього є парадоксальна ситуація, коли принципу відповідальності влади перед суспільством суперечить сформована засобами масової інформації альтернативна картина реальності. Тобто необмежений нічим потік часто неперевіреної, з певним ідейним навантаженням інформації з боку ЗМІ без будь-якого громадського «фільтру» здійснює потужний вплив на громадську свідомість, що має непередбачувані (або свідомо передбачуваними авторами інформації чи то її замовниками) наслідками.

Яскравим прикладом ефективності застосування інформаційного ресурсу в конкурентній боротьбі є Холодна війна. Окрім розвиненої економіки та воєнної сили, США мали значну перевагу в надзвичайно розвиненому інформаційному ресурсі. Тобто одним із значних факторів програшу СРСР у Холодній війні був слабкий розвиток гуманітарних технологій, що не давало можливості інформаційно підтримувати деякі позитивні елементи радянської ідеології та водночас приховувати її недоліки та програвні моменти. Хоча, зазначимо, що у тодішній конкурентній боротьбі двох соціально-політичних систем не витримав насамперед економічний базис СРСР.

Сучасні інформаційні можливості розширюють спектр впливу на інститути держави. До того ж особливість інформаційного ресурсу полягає в тому, що і під час воєнних дій і їх відсутності інформаційна конкуренція та необхідність відстоювання інтересів держави завжди присутня і знаходиться на першому плані. Відповідно існує різний рівень інформаційного протистояння між державами: від звичайного інформаційного повідомлення до гострої інформаційно-психологічної війни. Інформаційний ресурс є одним із ключових чинників глобальної гібридної війни. Він тісно пов'язаний із культурними цінностями, але ключову роль тут відіграє саме інформація, коли, наповнена ідеологічним змістом, стає пропагандою, а відтак і маніпулятивним ресурсом, спрямованим на формування у певному напрямку громадянської свідомості. Інформація про будь-що є нейтральною, але у руках замовника та виконавця (того, хто утворює певну інформаційну картину) стає знаряддям інформаційного протистояння. У цьому разі його завданням є заміна ідеолого-психологічного та ціннісного підґрунтя соціополітичного та економічного супротивника. Інформаційна війна є одним з найгорсткіших видів протистояння з точки зору моралі. Так, Е. Месснер зауважує: «У Всесвітній Революції не один початок, а шість, тому що вона виникла на шести площинах: свідомості, моральності, соціальних відносин, економіки, політики і дипломатії (міжнародні відносини)» [3, с. 103]. Зокрема не існує моральних чи юридичних норм заборони на висловлення думки чи позиції, а спектр інструментарію може коливатись від звичайного політичного мовлення до застосування «найбрудніших» технологій, а також брехні, що з застосуванням технології «інформаційного відбілювання» стане правдою. Об'єктом інформаційного тиску та маніпулювання може бути держава, суспільство, уряд, політичний діяч або конкретна фізична особа. Залежно від масштабу завдання застосовуються різні елементи інформаційного ресурсу та методи й технології впливу. На глобальному рівні у контексті геополітичної боротьби ці технології активно використовуються задля розпаду моральних устоїв, руйнування атмосфери солідарності, єдності, загострення наявних міжнаціональних розбіжностей всередині країни та розпалювання ворожнечі між народами. Всі вони розраховані на короткостроковий або довгостроковий результат. Основним інструментарієм інформаційної війни, як елемента гібридної війни, є викривлення фактичного матеріалу та дезінформація.

Інформаційний ресурс є паливом для машини гібридної війни. Причому інформаційне протистояння наявне навіть без підживлення відповідними фактами в силу існування різних чи то протилежних інтересів країн. Інформаційний ресурс є одним із перших етапів в гібридній війні, завжди супроводжує її є протягом всього конфлікту чи протистояння. Приміром для підтримання чи повалення будь-якого політичного режиму ззовні завжди застосовуються різні інформаційні технології. А.В. Манойлоу своїй праці «Кольорові революції у контексті гібридних війн» вказує, що використання арсеналу сил, засобів і методів інформаційно-психологічного впливу дозволяє забезпечити високу прихованість, гнучкість і багатоваріантність надання політичного впливу як в умовах мирного часу, так і в умовах політичної конфронтації. Він дає такий перелік відмінних рис організації та проведення операцій інформаційно-психологічної війни:

- 1) раптовість нанесення удару по противнику;
- 2) прихованість стадії підготовки операції;
- 3) ідеальні умови для маскування і приховування справжніх намірів, створювані використанням методів психологічного та інформаційно-технічного впливу;
- 4) відсутність необхідності фізичного вторгнення на територію противника й окупації цієї території для досягнення своїх цілей» [4, с. 169].

Дійсно, теза про те, що інформація є найціннішим ресурсом є вірною, але також важливими є і канал її подання та ефективність її інтерпретації. Інформаційний ресурс здатен за короткий термін мобілізувати маси, направити їх на відповідну політичну дію. Цей аспект ефективно використовується в період «кольорових революцій». Ще одним фактором важливості цього аспекту є підміна понять, та створення альтернативної реальності чим займаються відповідні структури, ЗМІ, а також спеціальні служби.

Яскравим прикладом використання інформаційного ресурсу як інструменту в глобальній гібридній війні є вибори президента США у 2016 році. Зокрема можна було спостерігати, що маніпуляція фактами з минулого кандидатів, а також з їхнього особистого життя набув небачених масштабів. Також варто зауважити, що внутрішньополітична боротьба в США є чинником гібридної війни через те, що збоку кандидата від Демократичної партії лунали заяви, а також звинувачення у втручанні російських хакерів у процес виборів на користь Дональда Трампа. Яскравий приклад впливу інформаційного ресурсу можна було спостерігати у передвиборчій кампанії у Франції, де за допомогою інформаційних атак кандидати за лічені дні могли втратити колосальну підтримку електорату. Безперечно, головна ідея передвиборчої боротьби ґрунтувалась на зовнішній політиці та відносинах з Росією зокрема на її втручання у внутрішню політику Франції.

Результати виборів у США дають можливість проаналізувати цю ситуацію. Зокрема можна стверджувати, що знизився рейтинг довіри до передвиборчих соціологічних опитувань, що частіше вже не відображають реальної електоральної ситуації. Також важливим аспектом аналізу виборів є складність прогнозування та потужна інтеграція всіх ресурсів у виборчу кампанію. Застосування зовнішнього чинника як елемента основної загрози та інформаційного ресурсу за поза межами США, зокрема підтримка Європейських лідерів та представників еліти кандидата від Демократичної партії.

Важливу роль на президентських виборах в США відіграли соціальні мережі, що також є елементом вивчення настроїв електорату. Дональд Трамп витратив більшість коштів на рекламу в Інтернеті та відповідне цифрове консультування, особливо в соціальних мережах, де відомі майже всі фізіологічні, психологічні та соціально-економічні факти про людину. Відповідні дані були оброблені та під певний психотип приходила реклама, що цікавила саме цю особистість. Така нинішня реальність ще раз підтверджує, що світ повністю глобалізований та інформатизований. Важливим елементом є інформаційна протидія, збереження та захист власної інформації як на особистому, так на державному рівні. Інформаційне протистояння є першим етапом гібридної війни, але воно може перерости в пряме збройне зіткнення.

Зокрема США акт інформаційної атаки можуть порівняти до оголошення війни: Д.В. Дубов у своїй праці «Кібербезпека: світові тенденції та виклики для України» зауважує: «Про рівень занепокоєності провідних держав світу у сфері кібербезпеки свідчить і бажання врегулювати на міжнародному рівні можливість визнання кібератаки «актом війни» [5, с. 4].

Інформаційними атаками та розвитком інформаційних технологій активно займаються терористичні організації, яких дуже важко відслідковувати в глобальній мережі. Це змушує уряди країн відшукувати засоби відповідного захисту. Д. Лейн у своїй праці «Кольорова революція як політичний феномен» з цього приводу маніпулювання та дезінформації зауважує: «Те, що в ЗМІ зображувалося як «воля народу», насправді було демонстрацією під управлінням еліти. Хоча маси можуть бути охоплені ейфорією революційних ідей, у політичному сенсі вони є інструментом місцевих контреліт, часто підбурювані іноземцями, у яких є своя програма дій. У разі успіху такої революції відбуваються не масштабні соціально-політичні зміни, а ротація еліт в результаті повалення колишніх правителів або їх кооптація в нову структуру еліт» [6, с. 20].

Ефективність цього інструменту полягає в тому, що відсутня відповідальність за такі дії, а швидкість спростування відповідного фейку є низькою. Інформаційний привід, з точки зору психології, має короткий ефект, тому що людина сприймає інформацію, в більшості випадків підсвідомо, на емоційному рівні. Аналізу отриманої інформації заважає її шокове. Особистість, як правило, сприймає та більш довіряє першій інформації та робить відповідні висновки. Навіть якщо вдається розкрити справжній сенс інформації, вона не дає такого ефекту як перша, що сприйнята з довірою. Психологічний вплив на споживача інформації супроводжується відповідною візуалізацією, що підвищує ефективність такого впливу в декілька разів. Також активно застосовуються такі технології впливу на підсвідомість, як НЛП. З їхньою допомогою здійснюється ефективне маніпулювання громадською думкою, особлива увага при цьому зосереджується на таких природних почуттях, як «патріотизм», «діти», «держава», «війна» тощо. Важливість інформаційного ресурсу в геополітичній боротьбі підтверджують наявність структур, діяльність яких спрямована на пошуки захисту від інформаційних атак. Ефективність захисту інформації в розвинутих країнах досить на високому рівні. Зокрема розвиток громадянського суспільства та демократичних інститутів дозволяє впроваджувати електронний уряд та електронне управління стратегічними ресурсами, тому інформаційна безпека є запорукою необхідного рівня суверенітету. Підсумовуючи, важливо зауважити, що важливим елементом інформаційного ресурсу є створення «розумного суспільства», та «розумної війни». Кібербезпека стала одним із основних ознак стабільності держави. Зокрема провідні країни Західної Європи та США приділяють значну увагу питанням кібербезпеки. Відповідно створюються аналітичні та оперативні центри що мають у своєму складі відповідних фахівців. Також подібні підрозділи створюються в РФ, Японії, Китаї та ін..

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Почепцов Г.Г. Информационно-психологическая война. / Г. Г. Почепцов. – М.: Синтег, 2000. – 439 с.
2. Конах В. К. Національний інформаційний простір України: проблеми формування та державного регулювання: аналіт. доп. / В. К. Конах. – К.: НІСД, 2014. – 103 с.
3. Месснер Е. Э.Хочешь мира, победи мятежевойну! Творческое наследие Е.Э. Месснер. – М.: Военный университет, «Русский путь», 2005. – 696 с.
4. Манойло А.В. Цветные революции в контексте гибридных войн/ А. В. Манойло. URL – http://www.nbpublish.com/library_get_pdf.php?id=34861
5. Дубов Д. В. Кібербезпека: світові тенденції та виклики для України / Д.В. Дубов. – К.: НІСД, 2011. – 30 с.
6. Лейн Д. «Цветная» революция как политический феномен / Д. Лейн. – [URL]: http://ecsocman.hse.ru/data/2012/08/23/1265226303/14-36_2010-1.pdf

SECTION: PHYSICAL CULTURE

Bugajewski K. A.
Czarnomorski Państwowy Uniwersytet imienia Piotra Mohyły
(Mykołaiw, Ukraina)

DO PYTANIA O TRIADZIE SPORTSMENEK

Abstrakt. *Artykuł zawiera materiały związane z rozważaniem kwestii „triady sportsmenek” oraz pojawieniem się nowych danych na temat rozszerzenia listy zmian w ciele zawodowych sportsmenek. Uwzględniono nowe dane na temat ujawnionych naruszeń i ich wpływu na stan zdrowia kobiet-sportsmenek.*

Słowa kluczowe: *sportsmenki, zmiany patologiczne, triada sportsmenek.*

Бугаєвський К. А.
Черноморський державний університет імені Петра Могили
(Николаєв, Україна)

К ВОПРОСУ О ТРИАДЕ СПОРТСМЕНОК

Аннотация. *В статье приведены материалы, касающиеся рассмотрения вопроса «триады спортсменок» и появления новых данных, о расширении перечня изменений в организме профессиональных спортсменок. Рассмотрены новые данные о выявленных нарушениях, и их влияние на состояние здоровья женщин-спортсменок.*

Ключевые слова: *спортсменки, патологические изменения, триада спортсменок.*

Bugaevsky Konstantin Anatolievich
Petro Mohyla Black Sea State University
(Mykolayiv, Ukraine)

TO THE QUESTION OF THE TRIAD OF FEMALE ATHLETES

Summary. *The article provides materials related to the consideration of the issue of the “triad of female athletes” and the emergence of new data on the expansion of the list of changes in the body of professional female athletes. New data on the revealed violations and their impact on the health status of women athletes are considered.*

Key words: *female athletes, pathological changes, triad of female athletes.*

Wprowadzenie. *Dziś sport aktywnie przyciąga kobiety do swoich szeregów, zaczynając czasami od wczesnego dzieciństwa. Aktywnie opanowują wcześniej uważany za niewzruszenie „męski” sport. Doprowadziło to do tego, że nowe dyscypliny sportowe (wiele rodzajów zapasów, sztuk walki, podnoszenia ciężarów,*

zapasów itp.) Są wprowadzane do programu igrzysk olimpijskich, mistrzostw świata i różnych poziomów zawodów [2]. Moim zdaniem istnieje niezdrowa emancypacja sportu, często nieuzasadniona, a czasem szkodliwa, niepotrzebna dla zdrowia kobiet. Zwiększone wymagania dotyczące treningu i, często, nadmierne obciążenia konkurencyjne powodują, że ciało sportowców jest „zawyżone”.

Pod względem objętości, intensywności i napięcia psychicznego w większości dyscyplin sportowych praktycznie nie różnią się one dla mężczyzn i kobiet-sportsmenek, to znaczy praktycznie nie ma problemu z dymorfizmem płcowym. Ale to nie jest prawdą [2, 5]. Pod tym względem wiodący naukowcy krajowi i zagraniczni specjalizują się w dziedzinie medycyny sportowej, poświęcają dużo uwagi problemom sportu kobiecego, w szczególności wpływowi rosnącego, czasem niewystarczającego obciążenia fizycznego na ciało kobiety, a zatem zagadnieniom zintegrowanego, zrównoważonego o podejściu do regeneracji i rehabilitacji sportowców [1, 2]. Ponieważ masowy i aktywny udział kobiet w sporcie zawodowym, w środowisku trenerskim i akademickim, szczególnie wśród specjalistów medycyny sportowej, zaczęli mówić o „triadzie kobiet sportsmenek”. Jej aktywne objawy i częstotliwość gwałtownie rosną przez cały okres uczestnictwa kobiet w sporcie zawodowym. W związku z tym, **celem napisania artykułu**, jest próba analizy mechanizmu procesów patologicznych zachodzących w ciele sportsmenek oraz wyjaśnienie związku tych procesów z ich istniejącymi zaburzeniami w układzie rozrodczym.

Główna część badania. W szeregu badań krajowych i zagranicznych rzetelnie prześledzono występowanie tej triady wśród zawodowych sportsmenek, chociaż istnieją różne jej przejawy wśród „aktywnych” nieprofesjonalnych kobiet-sportsmenek [4, 5, 6]. Pierwsze informacje i wyniki obserwacji triady sportsmenek pojawiły się w zagranicznych badaniach naukowych i kołach naukowych i wśród specjalistów medycyny sportowej pod koniec ubiegłego, XX wieku. Podczas przeprowadzania tych badań dość często rejestrowano zjawiska zmian w zachowaniu żywieniowym, brak miesiączki i objawy osteoporozy, co służyło jako termin, który stał się znany, jako triada sportsmenek (the female athlete triad) wśród specjalistów medycznych (American Association of Sports Medicine) w 1992 r. [3, 5]. Również w specjalistycznej literaturze naukowej, zarówno w publikacjach krajowych, jak i zagranicznych, znajdują się prace i wyniki badań poświęconych identyfikacji nowych typowych zmian u sportsmenek zawodowych, takich jak zmiany w tkance śródbłonka, pojawienie się i postęp różnych form klinicznych choroby niedokrwiennej serca, zaburzenia psychiczne itp. [3, 5].

Prawie wszyscy badacze, oceniając zdrowie somatyczne kobiet-sportsmenek, odnotowali liczne choroby układu mięśniowo-szkieletowego i tkanki łącznej, ujawnili znaczny odsetek uszkodzeń układu mięśniowo-szkieletowego u kobiet-sportsmenek w porównaniu z mężczyznami [3, 4, 6]. Podczas przeprowadzania szczegółowych badań układu rozrodczego kobiet-sportsmenek zdiagnozowano liczne przypadki braku miesiączki, głównie hipolamicznego, a także przejawy hiperandrogenizmu [3, 4, 5]. Stwierdzono, że najbardziej żywa i pełna triada kobiet-sportsmenek objawia się w nich po zaprzestaniu aktywnych występów, a zwłaszcza w okresie menopauzy, co najwyraźniej przejawia się w zjawiskach osteoporozy, szczególnie w postaci złamań patologicznych [1, 5]. W praktyce ustalenie prawdziwej liczby przypadków tej patologii może być dość trudne,

ponieważ istnieje wielu sportsmenek, którzy z różnych obiektywnych przyczyn znajdują się już w początkowej fazie rozwoju tej patologii. W każdy możliwy sposób ukrywają swoje problemy przed trenerami i lekarzami sportowymi.

Przyczynia się to do tego, że nie można w porę ustalić tej budzącej grozę i niekorzystnej prognozy diagnozy. Niestety jest to często ustalane nawet przy żywej manifestacji klinicznej tej triady i/lub tetrady, kiedy zmiany patologiczne w ciele sportsmenki zaszły już dość daleko [1, 3, 5]. Dlatego, aby ustalić tę diagnozę - „triadę”, dopuszcza się sytuację, gdy nie wszystkie 3 elementy mogą być. Zdarza się, że wystarczy klinicznie zarejestrować 1 lub 2 objawy „triady”, aby doprawić taką kobietę do przychodni i monitorować jej zdrowie oraz rehabilitację [1, 3, 5]. Jeśli chodzi o nieregularne miesiączki, one, szczególnie na początkowych etapach formowania triady (tetrady) kobiet-sportsmenek, mogą wahać się od epizodycznego obniżenia poziomu żeńskich hormonów płciowych (estrogenów) i \ lub gonadotropin (FSH, LH, prolaktyna), z zachowaniem funkcji menstruacyjnej i, na zjawiska uporczywego braku miesiączki, przy braku miesiączki od 3 do 6 miesięcy [1, 5, 6].

Podczas przeprowadzania ukierunkowanych badań ginekologicznych sportowcy często ujawniają zmiany patologiczne, takie jak niewydolność ciała żółtego, brak jajeczkowania, objawy zespołu hipomenstrualnego, pierwotny i wtórny brak miesiączki [3, 4, 5]. Po wykryciu niedoboru ciała żółtego dochodzi do skrócenia drugiej fazy cyklu miesiączkowego i po stwierdzeniu objawów braku owulacji, w tym i zgodnie z ultradźwiękami poziom hormonów jajnikowych - estrogenów i progesteronu, prawie zawsze jest zmniejszony, cykle miesiączkowe można zarówno skrócić (oligomenorrhea), a w niektórych przypadkach wydłużyć. W wyniku zaburzeń miesiączkowania hipostenogenizm determinuje predyspozycje takich kobiet do osteoporozy. Wszystko to, w ostatecznym wyniku, może prowadzić do naruszenia ich płodności, aż do bezpłodności, najczęściej wtórnej [1, 2, 5]. Obecnie ustalono, że zmniejszenie syntezy estrogenu jest jedną z głównych przyczyn występowania i rozwoju osteoporozy [2, 6].

Według ogólnie przyjętych danych najwyższą masę kostną obserwuje się u kobiet w wieku od 20 do 30 lat życia [4, 5, 6]. Jednocześnie sportsmenki z prawidłowym cyklem miesiączkowym mogą co roku dodawać od 2 do 4% masy kostnej, zaś sportsmenki z nieregularnymi miesiączkami mogą tracić do 2% masy kostnej rocznie z powodu postępujących w nich zjawisk osteoporozy [2, 6]. Tak więc zawodowi sportsmenki z objawami jednego ze składników triady będą mieli wyższy procent ryzyka złamań, co jest potwierdzone w praktyce. Ponadto znacznie zwiększa się ryzyko wielokrotnych złamań w różnych częściach miednicy, kręgosłupa piersiowego i lędźwiowego [2, 4, 5]. Jak pokazują doświadczenia praktyczne i dane licznych badań krajowych i zagranicznych, wśród kobiet-sportsmenek najbardziej dotknięte są kości kończyn dolnych, miednicy i kręgosłupa, w których najczęściej dochodzi do złamań [5, 6]. Istnieją dowody badawcze, że w trakcie rehabilitacji i adaptacji, po zakończeniu kariery sportowej, wielu byłych zawodowych sportsmenek może mieć nieco lepszy stan tkanki kostnej [5, 6]. W wielu badaniach stwierdzono, że najczęściej gęstość kości nie odzyskuje się w pełni, ponieważ największe obciążenie, a w konsekwencji zmiany patologiczne w układzie kostnym sportsmenki występują dokładnie w młodym wieku, kiedy następuje intensywne narastanie masy kostnej i wzrost jej gęstości [1, 4, 6]. Właśnie dlatego ten okres kariery sportowej kobiety jest

najbardziej krytyczny dla jej szkieletu, ponieważ jest bardzo podatny na działanie wielu czynników wewnętrznych i zewnętrznych [5, 6]. Niestety negatywne konsekwencje ich wpływu na ciało sportsmenki w młodym wieku będą miały dla niej konsekwencje przez całe życie [1, 2, 4].

W przypadkach, gdy konieczne jest określenie jakości tkanki kostnej kobiet z objawami lub jeśli podejrzewają, że mają triadę (tetradę) kobiet-sportsmenek, specjaliści badają przede wszystkim przeciwne procesy w sparowanych zjawiskach: syntezę i resorpcję w kościach, mikroarchitektonikę lub beleczkę, czas dojrzewania macierzy kostnej, całkowita masa kostna konkretnej sportsmenki [1, 2, 6]. Densytometria, jako metoda diagnozowania zmian w tkance kostnej, jest dziś w naszym kraju jedyną mniej lub bardziej informacyjną metodą. Według danych dostępnych w czasopismach naukowych osteopenię wśród kobiet-sportsmenek obserwuje się u 22–50%, a wśród kobiet niezaangażowanych w sport, tylko u 12% [1, 2, 6]. Ponadto, zgodnie z tymi danymi, zjawiska osteoporozy występują średnio u 13% sportsmenek, a u kobiet niezaangażowanych w sport – w 2,3% przypadków [3, 4, 5]. Zmiany w postaci zmniejszenia gęstości kości wraz ze zjawiskiem niespójności tych wskaźników z wiekiem i kwalifikacjami seksualnymi występują w wyniku tak powszechnych przyczyn wśród sportsmenek, jak: gorsze, nieodpowiednie odżywianie, hipogonadyzm (niewydolność funkcji gruczołów płciowych), często ze znacznym spadkiem poziomu steroidów płciowych, i używać podczas procesu treningowego, często przez samą sportsmenkę, za wiedzą trenera i lekarza sportowego lub bez niego, preparaty steroidowe, które znacznie zwiększają osteoporoz, jak i przypadki, złamania kości u sportsmenek w przeszłości [4, 5, 6]. Szereg poważnych badań wykazało ścisły związek między dysfunkcją wewnętrznej wyściółki naczyń a wszystkimi trzema składnikami triady sportsmenek [3, 6]. Dysfunkcja śródbłonna zagraża w przyszłości wysokim ryzykiem rozwoju choroby niedokrwiennej serca, miażdżycy tętnic i katastrof naczyniowych [3, 6]. Badania wykazały związek między nadmiernym wydatkiem energetycznym a jego absorpcją z pożywieniem u sportsmenek [4, 5, 6].

Ponadto eksperci w dziedzinie kardiologii, endokrynologii i ginekologii od dawna zdają sobie sprawę i biorą pod uwagę w zapobieganiu i leczeniu choroby wieńcowej u kobiet po 40 roku życia, z różnych przyczyn obniżenie poziomu endogennych estrogenów. Również u sportsmenek najczęstsze zjawisko hipoestrogenizmu, zwłaszcza z objawami triady kobiet-sportsmenek, występuje w młodym i średnim wieku rozrodczym [4, 5]. Głównymi czynnikami ryzyka wystąpienia i rozpowszechnienia triady sportowej są: zmniejszenie dziennego spożycia kalorii w jedzeniu, mniej niż 30 kcal/kg; brak tkanki tłuszczowej u sportowca; labilność emocjonalna; stosowanie sterydów [4, 5].

Ten złożony łańcuch zmian patologicznych prowadzi do zakłócenia złożonych mechanizmów regulacji okołodobowej w organizmie, takich jak oś podwzgórze-przysadka-jajnik, co prowadzi do zaburzenia syntezy tak ważnych hormonów, jak: hormon uwalniający gonadotropinę, LH i FSH. Hormony te kontrolują syntezę estrogenu, w którym dochodzi do nieprawidłowego działania, a zatem powodują zaburzenia miesiączkowania. Ten z kolei wpływa na resorpcję wapnia z kości, zmniejszenie masy kości [1, 2, 3]. Wielu badaczy zidentyfikowało również i udowodniło związek między triadą kobiet-sportsmenek a poziomem hormonu leptyny zawartego w tkance tłuszczowej. Należy zauważyć, że w

niektórych rodzajach aktywności fizycznej, w których element estetyczny jest bardzo ważny, młode sportsmenki świadomie dążą do osiągnięcia wyjątkowo niskiej masy ciała, co często prowadzi do poważnego niedoboru leptyny. Te zmiany patologiczne wywołują rozwój triady, a tym samym zamykają złożone błędne koło zaburzeń homeostazy u kobiet-sportsmenek [3, 4, 6]. Dlatego najczęstsze przejawy triady sportowej obserwuje się w sportach estetycznych, takich jak łyżwiarstwo figurowe, gimnastyka lub w sportach, w których sportsmenka jest związana z pewną kategorią wagową: na przykład boks, podnoszenie ciężarów, zapasy, różne rodzaje sztuk walki [5]. Jak widać z tego krótkiego przeglądu problemów i wielu zaburzeń ciała kobiet-sportsmenek, możemy mówić nie tylko o trzech, ale także o czterech, pięciu i być może bardziej specyficznych zaburzeniach. Chociaż badania prowadzone są w wielu krajach świata, z czasem kilka bardziej charakterystycznych przejawów zostanie jasno i głębiej opisanych.

Podsumowując, chciałbym zauważyć, że przy opracowywaniu i planowaniu badań naukowych nad problemami kobiet (sport zawodowy i nieprofesjonalny) konieczne jest wprowadzenie badań wielu wektorowych z udziałem szerokiej gamy specjalistów. Będzie to okazja do monitorowania stanu zdrowia kobiet-sportsmenek, ale do stworzenia algorytmów dla praktycznych działań, profesjonalnych zaleceń dotyczących treningu, ilości obciążenia pracą i skutecznego monitorowania stanu zdrowia sportsmenek, co zapobiegnie zachowaniu ich zdrowia w ogóle, a w szczególności ich zdrowia reprodukcyjnego.

Wnioski:

1. Aby zapobiec zjawiskom „triady kobiet-sportsmenek”, do komisji lekarskiej powinny zostać włączeni następujący specjaliści do kompleksowego badania przyszłych i istniejących kobiet-sportsmenek: terapeuta (kardiolog), neurolog, psychoterapeuta, endokrynolog, ginekolog, ortopeda.

2. Kobiety-sportsmenki muszą poddawać się corocznym badaniom lekarskim z dogłębnym badaniem ginekologicznym i endokrynologicznym.

3. W przypadku zidentyfikowania co najmniej jednego z elementów „triady” sportowców płci żeńskiej, konieczne jest przeprowadzenie nadzwyczajnego kompleksowego badania lekarskiego z wyznaczeniem dodatkowych metod badań i leczenia tych zjawisk.

BIBLIOGRAFIA

1. Джемлиханова Л.Х. Регуляция репродуктивного здоровья женщины-спортсменки / Л.Х. Джемлиханова, Э.Н. Попов // Материалы 2-го международного конгресса "Спорт и здоровье". – СПб, 2005. – С. 86-87.
2. Литисевич Л.В. Репродуктивное здоровье актуальная проблема в современном спорте высших достижений / Журнал Российской ассоциации по спортивной медицине и реабилитации больных и инвалидов. 2005. - №3. – С. 27-31.
3. Трушкевич А.А. Особенности обменно-эндокринных нарушений в репродуктивном периоде у женщин с патологическим течением пубертатного периода. // Репродуктивное здоровье женщин. – 2005. – №2 (22). – С. 89-91.

4. Шахлина Л.Г. О некоторых аспектах адаптации организма женщин к нагрузкам в современном спорте высших достижений // *Wychowanie fizyczne i sport*. – 2002. – Т. XLVI. – № 1-2. – С. 192-193.
5. Sanborn Ch.F., Sundgot-Borgen J., Warren M.P.: American College of Sports Medicine position stand. The Female Athlete Triad; *Medicine&Science in Sports & Exercise*, 2007. – № 39 (10). – P. 1867-1882.
6. Nattiv A.B. Loucks M.M. Manore Beals K.A. The prevalence of disordered eating, menstrual dysfunction, and low bone mineral density among US collegiate athletes / K.A Beals, A.K. Hill // *Int J Sport Nutr Exerc Metab* 2006; 16:1-23.

SECTION: PHILOLOGY AND LINGUISTICS

Кадырова Машхура Мирзаакбаровна
Международная исламская академия в Узбекистане
(Ташкент, Узбекистан)

ПЕРЕВОДЫ В ЭПОХУ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

***Аннотация.** Цель статьи заключается в рассмотрении особенностей переводов в эпоху глобализации. При анализе глобализации переводов было выявлено, что профессия переводчика, как никакая другая, оказалась подвержена изменениям в результате стремительного развития глобализации, причем в лучшую сторону.. А также стоит отметить, что переводы сыграли важную роль в становлении и развитии многих национальных языков и литератур..*

***Аннотация.** Ушбу мақолани ёзишдан мақсад, ҳозирги глобаллашув даврида таржималарнинг ҳусусиятларини кўриб чиқишдир. Глобаллашув даврида таржималарни таҳлил қилиш жараёнида таржимонлик касбига глобаллашув даври ижобий таъсир қилгани маълум бўлди. Шунингдек, айтиш жоизки таржималар кўп тиллар ва уларнинг адабиёти шаклланишига ва ривожига ўзини ҳиссасини қўшган.*

***Annotation.** The aim of writing this article is to consider the features of translations at the era of globalization. During the analysis there was revealed that the profession of the translator was subjected positively. We should mark that the translations played important role in being and development of many languages and their literatures.*

Мы живем в эпоху глобализации. Под этим термином обычно понимают интеграцию экономических, политических и культурных систем в масштабе всего земного шара. Люди чувствуют более крепкую связь друг с другом, информационные и финансовые потоки становятся более свободными, товары и услуги, произведенные в одной части мира, доступны во всех остальных частях.

Актуальность этой проблеме придает и тот факт, что мы, существуя в эпоху глобализации, сами невольно становимся участниками глубинных изменений культурных стереотипов. Глобализация придала современному миру невиданную динамику, став для наций и национальных государств (в том числе и молодых) своеобразным тестом на выживание. Являясь одной из доминирующих тенденций развития современной цивилизации, она оказывает исключительно сильное воздействие не только на социально-экономические и политические, но и на культурологические аспекты развития общества.

Н. Луман указывает на то, что глобальное на микро уровне присутствует (благодаря развитию средств связи и транспорта) в виде знания

о бесконечной возможности иных контактов. Предположение о таком фоновом знании позволило бы говорить о глобализации как социальном факте, а это означает, что повышенное внимание к средствам коммуникации — в широком смысле этого слова — не только вполне оправданно, но и необходимо.

Глобализация объединила множество в корне отличных друг от друга культур, которые до настоящего времени могли никогда не иметь никакого стремления к межкультурному взаимодействию. Первым и самым прямым проявлением такой встречи культур стал внезапный рост потребности в переводчиках и услугах перевода.

Все, что происходит в окружающем нас мире, находит свое отражение в языке. Стирание границ между странами ведет к проникновению в язык иностранных слов, чужеродных элементов, которые закрепляются в языке вместе с предметами и явлениями действительности, которые они называют.

Профессия переводчика, как никакая другая, оказалась подвержена изменениям в результате стремительного развития глобализации, причем в лучшую сторону. Ведь расстояния и национальные границы стираются, а многоязычие остается. Индустрия перевода стала частью системы международной связи, развитие которой, как следствие глобализации, идет чрезвычайно быстро в последние годы.

Как отмечает В. Н. Комиссаров, «перевод - это несомненно очень древний вид человеческой деятельности. Как только в истории человечества образовались группы людей, языки которых отличались друг от друга, появились и «билингвы», помогавшие общению между «разноязычными» коллективами. С возникновением письменности к таким устным переводчикам - «толмачам» - присоединились и переводчики письменные, переводившие различные тексты официального, религиозного и делового характера. С самого начала перевод выполнял важнейшую социальную функцию, делая возможным межъязыковое общение людей. Распространение письменных переводов открыло людям широкий доступ к культурным достижениям других народов, сделало возможным взаимодействие и взаимообогащение литератур и культур. Знание иностранных языков позволяет читать в подлиннике книги на этих языках, но изучить даже один иностранный язык удается далеко не каждому, и ни один человек не может читать книги на всех или хотя бы на большинстве литературных языков. Только переводы сделали доступными для всего человечества гениальные творения Гомера и Шекспира, Данте и Гёте, Толстого и Достоевского» [1, с. 5].

Подобного мнения придерживается и Г.Э. Мирам, считая «профессию переводчика сложной и в то же время интересной. Никакая другая профессия не даст тебе такую уникальную возможность наблюдать разных людей (от президентов до простых крестьян), оставаясь при этом в тени» [2, с. 8].

Стоит также отметить, что переводы сыграли важную роль в становлении и развитии многих национальных языков и литератур. Нередко переводные произведения предшествовали появлению оригинальных, разрабатывали новые языковые и литературные формы, воспитывали широкие круги читателей. Языки и литература западноевропейских стран многим обязаны переводам с классических языков. Переводы занимали

значительное место в древнерусской литературе, сыграли важную роль в становлении многих литератур с многовековой историей.

Нельзя также забывать, что нации, говорящие на разных языках имеют разный опыт, и то, что является абсолютно естественным для одной нации, может быть незнакомо для другой [3, с. 6].

Люди чувствуют все более сильную связь между собой. Различия в образе жизни, традициях, культуре, кухне, быте, дизайне, одежде, образовании и прочих сферах постепенно стираются. Более открытыми становятся информационные и финансовые потоки, более свободными - условия работы и ведения бизнеса, более доступными - товары и услуги. Сегодня не составляет трудности приобрести что-либо, произведенное в другой части мира, причем речь идет не только о материальных ценностях, но и об услугах.

Профессия переводчика, которая сама по себе является, можно сказать, интернациональной, подвержена всем перечисленным влияниям, причем, даже больше остальных. Такие преобразования не могли не отразиться на ней. Причем в большинстве случаев метаморфозы, которые последовали в результате стремительного развития глобализации, были значительными и отразились преимущественно положительным образом - переводческая деятельность по-настоящему стала частью глобальной международной системы переводческих услуг.

Потребность в работе переводчика растет день ото дня. При этом качество работы из-за увеличения спроса и предложения не падает, а наоборот повышается. Особенно востребованным стал технический перевод. Кроме того, появились совершенно новые направления и виды переводческой деятельности, которые еще даже 10 лет назад вообще не существовали – рекламный перевод, перевод маркетинговых текстов, перевод сайтов и т.п.

Как вы уже понимаете, компетентность переводчика не ограничивается языковой и речевой компетенциями. Перевод будет полноценным, если переводчику удалось познать глубины культуры того народа, на знание языка которого он претендует. Язык отражает национальное видение окружающего мира, его своеобразие, связанное с географическим положением страны, ее историей, религией, традициями и обычаями [4, с. 11].

Правда, появилось и множество новых проблем. Так, при общем повышении качества переводческих услуг достаточно часто сегодня имеет место ситуация, когда их оказанием пытаются заниматься люди, которые к переводу совершенно не имеют никакого отношения. Включение в сферу переводческих услуг все большего числа людей, зачастую таких, кто ранее не мог и подумать о переводческой деятельности, не лучшим образом сказывается на репутации онлайн бюро и виртуальных агентств перевода, хотя популярность их стабильно растет, даже не смотря на эти обстоятельства.

Также следует отметить, возросшая потребность в синхронных переводчиках требует совершенствования системы подготовки переводчиков. Однако организация эффективной подготовки по синхронному переводу связана с рядом трудностей [5, с. 4].

Важнейшим фактором, влияющим на рост рынка переводческих услуг, является, конечно, глобализация культуры и экономики. Переводчик – важная фигура современного мира, т.к. границы между странами и континентами стираются, а языковые барьеры – остаются. Но необходимо помнить о том, что национальные культурные особенности никто не вправе отменить. Тем выше авторитет переводчика, чем он больше он знает вместе с языком, естественно, культурный контекст переводимого языка.

Перевод и глобализация, взаимодействуя, дают нам радикальные изменения в мировой экономике и современном переводе. Глобализация требует квалифицированных переводчиков, оказывает огромное влияние на нашу жизнь, культуру и работу переводчиков. Перевод – все более важный и важный инструмент для повышения взаимопонимания между культурами.

В заключение следует отметить, что в эпоху открытого обмена и глобализации знаний чрезвычайно важно сохранить свою специфическую уникальную культуру. В выполнении этой задачи переводчик играет решающую роль, являясь фактором межкультурной коммуникации.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Комиссаров В.Н. Теория перевода. М. 1990., с. 5
2. Мирам Г.Э. Профессия: переводчик. К. 1999. с. 8
3. Емельянова Ю.В. Практикум по теории и практике перевода. Н. Новгород. 2006. с. 6
4. Миньяр-Белоручев Р.К. Как стать переводчиком? М. 1999., с. 11
5. Ширяев А. Ф. Деятельность синхронного переводчика и методика преподавания синхронного перевода. М. 1979. с. 4

SECTION: PHILOSOPHY

Нуриддинов Хожиакбар Джалалитдинович
Ўзбекистон халқаро ислом академияси
(Тошкент, Ўзбекистон)

ИМОМ ҒАЗЗОЛИЙНИНГ ФАЛСАФИЙ ҚАРАШЛАРИ

Аннотация. *Имом Ғаззолийга ўхшаган Шарқ мутафаккир олимлари ёзиб қолдирган асарлар бугунги кунимизнинг масалаларига ҳам ечим бўлиб, инсонларнинг ахлоқий фазилатларига даъват этиш ва келажак авлодни маънавий баркамол қилиб тарбиялашда муҳим аҳамият касб этади. Шунинг учун ҳам бу олимнинг ибратли ҳаёти, миллий ва маънавий мероси, ҳаёт фалсафалари ривож учун қўшган ҳиссаларини ўрганиш мақсадида фалсафий қарашлари ҳақида маълумотлар берилди.*

Аннотация. *Произведения Имам Газзалий и некоторых восточных мыслителей, на сегодняшний день, играют важную роль в воспитании духовно развитого поколения. Поэтому были даны информации о его примерной образе жизни, национальной и духовной наследии и его философских взглядах, которые внесли свой вклад в развитии философии жизни.*

Annotation. *The compositions of Imam Gazzaliy and other eastern thinkers played main role in spiritual development of owing up generation. Therefore we gave some information about his life, national and spiritual heritage and philosophical sights which brought its contribution into the philosophy of life*

Файласуф ал Ғаззолий Тус шаҳрида туғилиб ўсди. Жуда ёшлик чоғиданоқ олимлик поғонасига кўтарилди. 1091 йилдан бошлаб у Бағдоддаги машҳур Низомий мадрасасида талабаларга фалсафа ва илоҳиёт илмидан сабоқ берди. У 34 ёшида кучли руҳий инқирозни бошидан кечирди. Шундан сўнг ҳақиқатни файласуфлар белгилаган йўлдан топа олмаслигини тушуниб, мударрисликни ташлади ва мустақил равишда тасаввуф илмини ўрганишга киришди. Орадан 11 йил ўтгач, имом Ғаззолий яна мадрасага қайтиб, талабаларга таҳсил бера бошлайди. У бутун умрини ҳақиқатни одамларга тушунтириш ва адашганларни тўғри йўлга қайтаришга бағишлади.

Ғаззолийнинг фалсафа, тасаввуф илмига оид асарлари жуда ёрқин, раван ва тушунарли услубда битилган. Қуйида унинг ана шундай асарларидан баъзиларини санаб ўтамиз: Шунингдек, имом Ғаззолийнинг баъзи китоблари ўзбек тилига таржима қилиниб, китобхонларга тақдим этилган. Қуйидагилар унга мисол бўлади:

– Мукошафатул қулуб. (қалблар кашфиёти) Таржимон Миразиз Аъзам.¹

¹ Т.: Адолат, 2002. – 512 б.

- Уйланиш китоби. Таржимон Йўлдош Эшбек.²
- Кимёи саодат. (Рух ҳақиқати) Таржимон Маҳкам Маҳмуд Андижоний.³
- Қирқ ҳадиси қудсий. Таржимон Рашид Зоҳид.⁴
- Қиёмат ва охиратнома. Таржимон Оғабек Ғайбуллоҳ ўғли.⁵
- Эй фарзанд. Таржимон Йўлдош Эшбек.⁶

Ғаззолийнинг Ихёу Улумуд-дин асарининг илм, закот, тавба, тафаккур, рўза сирлари, риёзатун–нафс, ўлимни ешлаш, ўлимдан сўнг ва қалб китоблари ҳам таржима қилинган.

- Илм китоби. Таржимонлар гуруҳи.⁷
- Закот китоби. Таржимон Мубашир Аҳмад.⁸

- Рўза китоби. Таржимон Мубашир Аҳмад.⁹
- Тавба китоби. Таржимон Рашид Зоҳид.¹⁰
- Риёзатун-нафс китоби. Таржимон Рашид Зоҳид.¹¹
- Ўлимни эшлаш китоби. Таржимон Рашид Зоҳид.¹²
- Қалб китоби. Таржимон Рашид Зоҳид.¹³
- Ўлимдан сўнг китоби. Таржимон Рашид Зоҳид.¹⁴
- Тафаккур китоби. Таржимон Бобомурод Эрали.¹⁵

Имом Ғаззолий ҳақида файласуфлар:

«Ғақат фалсафа билангина ҳақиқатни топиш, яқин ва саодатга эришиш мумкин» – дер эдилар. Имом Ғаззолий эса айнан ўша нарсаларни қидираётган эди. Ғаззолий фалсафани ихлос ила икки йил давомида чуқур ўрганди. Кўпчилик мутахассисларни ажаблантирадиган нарса, икки йил давомида катта меҳнат натижасида, мустақил таълим ила юксак даражага етишганлигидир. Лекин Имом Ғаззолий фалсафада ҳам ўзи излаётган ҳақиқат мавжуд эмаслигига ишонч ҳосил қилди. Аммо бу нарса улў олимга фалсафа ва файласуфлар ҳақида адолат ила ҳукм чиқаришга ҳалақит бермади. Олим бу борадаги илмий изланишлари натижасини фалсафа ва мантиққа аталган бир қанча китобларида ёзиб қолдирди.

1. «Мақосидул фалосифа».
2. «Таҳофутул фалосифа».
3. «Маҳкун-назар фил мантиқ».
4. «Миъёрул илм фил мантиқ».
5. «Ал-Мунқиз миназ-Золал».

² Т.: Тошкент, 2009. – 63 б.

³ Т.: Адолат, 2005. – 233 б.

⁴ Т.: ТИУ нашриёт–матбаа бирлашмаси, 2008. – 19 б.

⁵ Т.: Мовароуннаҳр, 2004. – 46 б.

⁶ Т.: Ўша нашриёт, 2005. – 54 б.

⁷ Т.: Ўша нашриёт, 2003. – 154 б.

⁸ Т.: Ўша нашриёт, 2003. – 27 б.

⁹ Т.: Мовароуннаҳр, 2003. – 10 б.

¹⁰ Т.: Ўша нашриёт, 2003. – 72 б.

¹¹ Т.: Ўша нашриёт, 2006. – 45 б.

¹² Т.: Ўша нашриёт, 2004. – 114 б.

¹³ Т.: Ўша нашриёт, 2006. – 120 б.

¹⁴ Т.: Ўша нашриёт, 2005. – 48 б.

¹⁵ Т.: ТИУ матбаа бирлашмаси, 2007. – 31 б.

Имом Ғаззолий ўз асарларида фалсафа ва файласуфларга холисона баҳо беришга ҳаракат қилди. У ўзининг «Мақосидул фалосифа» китобида фалсафага оид илмларни тўртга бўлади ва уларнинг ҳар бирига ўзига яраша баҳо беради:

1. Аниқ фанлар.

Ҳисоб, ҳандаса, жуғрофия каби илмлар. Буларда ақлга тўғри келмайдиган нарсалар йўқ. Улар аниқ ҳужжатларга асосланган илмлар. Шу боис, уларни инкор қилиб бўлмайди.

2. Мантиқ.

Бунда ҳам динга тегишли нарса йўқ. Мантиқ илми ақлий ўлчовларга назар солиш, бурҳон муқаддималари шартларини ўрганиш, уларнинг таркибидан хабардор бўлиш каби нарсалардир.

3. Табиий илмлар.

Бу илмларда ҳам динга боғлиқ нарсалар йўқ. Улар ҳаммаси тажрибага суянадиган нарсалар. Шунинг учун, буларни ҳам инкор қилиб бўлмайди.

4. Илоҳиётга оид илмлар.

Бу борада файласуфларнинг кўплари яратувчини инкор қиладилар. Бунда тўғри йўл тутганлари жуда нодир¹⁶.

Имом Ғаззолий, асосан, файласуфларни худди шу бобда танқид қилади. Кўпчилик фалсафа ҳақидаги танқидий гапларни умумийлашган ҳолда тушуниб хато қиладилар.

Имом Ғаззолий файласуфларни уч тоифага бўлган:

1. Даҳрийлар.

Улар Аллоҳ таолонинг борлигини ва холиқлигини инкор қилган ва «олам ўзини ўзи яратган» дейдиган кишилардир.

2. Табиатчилар.

Улар Аллоҳ таолонинг борлигини эътироф қилсалар ҳам, қайта тирилиш ва савобни инкор қилганлари учун диндан чиққанлар.

3. Илоҳиётчилар.

Булар илоҳиёт ҳақида баҳс юритган Суқрот, Афлотун, Арасту, Форобий ва Ибн Синога ўхшаш файласуфлар. Уларнинг баъзи гапларини эътироф қилишдан бошқа чора йўқ. Мисол учун, Аллоҳ таолонинг борлигини эътироф қилишлари. Аммо баъзи гапларида улар адашиб қолганлар¹⁷.

Имом Ғаззолийгача фалсафа Исломга қарши ҳужум қилар ва мусулмон уламолар ҳимояланиш билан кифояланар эдилар.

Имом Ғаззолий эса, фалсафани яхши билгани учун, унинг камчилик ва айбларини англаб етгани учун, бевосита унга шиддатли ва аёвсиз ҳужум қилишни йўлга қўйди. Бунинг учун аввал фалсафани кўпчиликка улар тушунадиган услуб ва тилда англатиш лозим эди. Чунки, ўша давргача фалсафа китоблари кўпчилик тушунмайдиган услуб ва тилда ёзилар эди. Уни фақат файласуфларгина англаб етар эди. Бу эса, ўзига хос тўсиқ яратган ва файласуфлардан бошқаларга фалсафа ҳақида сўз юритиш имконини йўққа чиқарган эди.

¹⁶ Ғаззолий Абу Ҳомид. Мақосидул фалосифа. Дарул маъориф, Миср, 1961. – Б. 12.

¹⁷ Шайх Муҳаммад Содиқ Муҳаммад Юсуф. Тафсири Ҳилол. Ж.5. Шарқ, Тошкент, 2008. –Б. 333.

Имом Ғаззолий «Мақосидул фалосифа» номи билан осон тил ва услуб ила китоб ёзиб, кўпчиликка фалсафа нима ва файласуфлар нимани мақсад қилиб олганликларини тушунтириб бердилар. Бу китобда Ғаззолий фалсафий истилоҳларни ва файласуфлар юритадиган баҳсларни ҳеч қандай шарҳ ёки танқид қилмай, уларнинг айна ўзини келтирган.

Имом Ғаззолий кўпчиликка фалсафа нима, файласуфлар ким, ҳамда мақсадлари қандайлигини англатиб олганидан кейин, адашган фалсафачиларни танқид қилишга ўтди.

Бу ишни имом Ғаззолий, асосан, «Таҳофутул фалосифа» номли китобда амалга оширди. Бу китобнинг муқаддимасида имом Ғаззолий ўша пайтларда бошқалардан ўзини юқори тутадиган тоифалар чиққанини, улар исломий ибодатлардан бош тортаётганларини, динга шиор бўлган намозга ўхшаш нарсаларга паст назар билан қараётганларини, ҳаром қилинган нарсалардан сақланмаётганларини, баъзилари эса бутунлай диндан чиқиб кетганларини ва бошқа афсусланарли ҳолатлар бўлаётганини айтади. Сўнгра, мақкур шахсларнинг куфрга кетишлари сабаби ҳақида қуйидагиларни ёзади:

Аmmo уларнинг куфрларининг сабаби, Сукрот, Букрот, Афлотун, Аристотел каби улўғ исмларни, уларнинг издошларидан ақллари ўткирлиги, усулларининг гўзаллиги, ҳандаса, мантиқ, табиат ва илоҳиётга оид илмларни нозик жойларигача билишлари ҳақидаги мақтовларни, буюк ақлли бўлганлари учунгина ана шу ишларни қила олишлари ҳақидаги муболағали гапларни эшитганларидир¹⁸.

Имом Ғаззолий бу китобда тўртта муқаддима қилган. Биринчисида ўз услубларини, иккинчисида файласуфларнинг ҳолини, учинчиси ва тўртинчисида уларнинг шариат билан тўқнашадиган ва тўқнашмайдиган илмларини баён қилган¹⁹.

Кейин эса, файласуфларни танқид қилишга ўтган. Бу танқидлар илоҳиётга ва метафизикага оид ўн олтита ҳамда табиат илмларига тегишли тўртта масалани ўз ичига олган.

Мақкур йигирма масаладан учтасида файласуфлар куфрга кетганлиги ҳақида қарорга келган. Ўша уч масала қуйидагилар:

1. Файласуфларнинг «Олам қадимдир» деган гаплари.

Файласуфлар ўзларининг турли ақлий далилларидан келиб чиқиб, «Олам қадимдир, у кейин пайдо бўлган ҳам эмас, уни биров яратган ҳам эмас», деган фикрни айтганлар.

Имом Ғаззолий уларга олам қадимий илоҳий ирода ила мавжуд бўлгани, ўша ирода оламнинг маълум вақтда вужудга келишини ирода қилгани, ундан олдин мавжуд бўлиши ирода қилинмагани, шунинг учун у пайдо бўлмагани, янги пайдо бўлган ҳар бир нарса эса силсила ила охириги ва қадимги сабабга бориб тақалиши ва ўша сабаб Аллоҳ таоло эканлигини таъкидлади.

2. Файласуфларнинг: «Аллоҳ таоло жузъий нарсаларни билмайди», деган гаплари.

¹⁸ Ғаззолий Абу Ҳомид. Таҳофутул фалосифа. Дорул маъориф, Миср, 1972. – Б. 73-74.

¹⁹ Надавий Абулҳасан. Рижалул фикри вад-даъва фил Ислам. Дару ибн Касир, Байрут, 2003. – Б. 253.

Файласуфларнинг фикрича, Аллоҳ таоло фақат собит куллиётларнигина билади. Шу нарса унинг камолига мос келади. Жузъий – майда нарсалар ўзгариб туради. Шунинг учун, уларга боғлиқ илм ҳам ўзгариб туради. Илмнинг ўзгариб туриши эса Аллоҳ таолонинг камолига тўғри келмайди. Аллоҳ таоло инсониятнинг амалларини тўп шаклида умумий ҳолда билади холос. Одамлардан алоҳида шахсларнинг қилган амалини билмайди.

Имом Ғаззолий Аллоҳ таоло ўша жузъий амалларнинг барчасини ўзгармас битта илм ила билишини таъкидлайди.

3. Файласуфларнинг охиратда жасадларнинг қайта тирилишини инкор қилишлари.

Уларнинг фикрича, охиратда фақат руҳлар қайта тирилтириладилар, холос. Бинобарин, жаннатда жисмнинг лаззатланиши ва дўзахда азобланиши ҳам бўлмайди.

Имом Ғаззолий эса, жисмларни йўқдан бор қилишга қудрати етган Аллоҳ таоло уларни чириганларидан кейин қайта тирилтириши осонроқ эканини таъкидлайди.

«Таҳофутул фалосифа» китобининг аҳамияти катта бўлган. Унинг аҳамияти баъзи файласуфларнинг куфрга кетганини баён қилишида эмас, балки уларнинг фалсафаси, диний еътиқод бобида ҳеч нарсага арзимас нарса эканини баён қилиб берганидадир.

Фалсафани илоҳий таълимотлар ўрнида ёки уларга тенг равишда кўрилиб турган бир пайтда, у ҳақида илмий асосларга мувофиқ тарзда бу каби кучли зарба берилиши тарихий воқеъа эди.

Имом Ғаззолий шу тариқа фалсафанинг ҳақиқатини очиб берди. Файласуфлар унинг кучли ақли ва далиллари олдида деярли бирорта эътиборга олса бўладиган раддия қила олишмади.

Кўриб ўтганимиздек, Имом Ғаззолий яшаган ўрта асрларда ғайбиёт олами ҳақида фалсафий тортишувлар авж олганди. Бу тортишувларда ҳамма, жумладан, мусулмонлар ҳам иштирок этардилар. Аммо айни мусулмонлар ичидан мазкур тор-тишувлардан одамларга ҳеч қандай наф йўқдигини англаб етганлар ҳам чиқди.

Ушалардан энг улуғи Хужжатул Ислому Абу Ҳомид Ғаззолий эди. У фалсафанинг энг катта хатоларидан бири ғайб олами – метафизика ҳақидаги тортишувлар эканини очиқ-ойдин айтди. Бу фикрнинг тўғрилигини исботлаш учун файласуфларнинг метафизикага оид тортишувларидан бир нечасини олди.

Мисол учун, оламнинг азалийлиги ёки кейин пайдо бўлганлиги ҳақидаги масала. Қадимдан файласуфлар бу масалада иккига бўлиниб олиб тортишиб келганлар. Баъзилари: олам азалий – қадимий деса, бошқалари: олам ҳодис – кейин пайдо бўлган, деган.

Икки тараф ҳам ўзининг гапи тўғрилигига ақлий далил олиб келади. Иккисининг далили ҳам ўзига тўғри кўринади. Иккиси ҳам қарши тарафга бир хил муваффақият билан раддия қилади. Қадимдан шундай бўлиб келмоқда эди. Бунга жавобан имом Ғаззолий Юнон файласуфларидан олдингиларнинг, юнонларнинг ва улардан кейин келган файласуфларнинг далилларини бирма-бир келтириб баён қилди.

«Бу тортишув бундан кейин қиёматгача ҳам давом этаверади, – дейди имом Ғаззолий, аммо ундан одамларга заррача фойда бўлмайди».

Имом Ғаззолийнинг фикрича, файласуфларнинг мазкур тортишувлари охирига етиши мумкин ҳам эмас. Чунки, улар ўзларидан мутлақ ғайбдаги нарса ҳақида тортишмоқдалар. Ўзлари ичида турган оламнинг асли ҳақида тортишувни уларга ким қўйибди?! Бирор нарса ҳақида баҳо бериш учун унинг ташқарисида бўлиш керак. Оламнинг ичида турган одам унинг азалий ёки янги пайдо бўлганини қаердан билсин?

Унинг ўрнига, инсон қўл остида турган нарсаларни ўрганишга ҳаракат қилиши керак, дейди имом Ғаззолий. Мисол учун, нима учун темирни оловга тутса, куймайдию, пахтани тутса, қуяди? Мана шу масалани ўйлаб кўриш керак. Пахта ўзида куйишга қобилияти борлиги учун куймоқдами ёки оловдаги куйдириш қобилияти ила куймоқдами?

Имом Ғаззолийнинг бу фикри мусулмонларда тажрибавий илмларнинг келиб чиқишига сабаб бўлди. Имом Ғаззолий тажрибавий илмларнинг келиб чиқишига туртки бўлган фикр соҳиби сифатида дунё илмий тарихида муносиб жой олган улкан ақл соҳиби бўлмиш мусулмон шахс сифатида машҳур бўлди. Ўрта асрларда мазкур назарияга амал қилароқ Ислом оламида табиий илмлар кенг ривож топди. Улардан аста-секин европаликларга ўтди ва улар бу илмларни яна ҳам ривожлантириб, катта муваффақиятларга эришдилар.

Имом Ғаззолий ва бошқа мусулмонлар инсонга ўзидаги ақл ва заковатни ўзининг имкони даражасида, ўзига фойда берадиган тарзда ишлатишни таклиф қилади.

Инсоннинг ақл доирасидан ташқаридаги, минг тортишса ҳам фойда бермайдиган ғайбий олам – метафизикага оид маълумотларни эса тайёр ишончли манбаъдан, яъни Аллоҳ таолонинг Ўзи динлар орқали берган хабарлардан олишни таклиф қилади. Диний ақидаларга оид маълумотлар айнан ғайбиёт олами – метафизикага оиддир.

Ҳозиргача кўпчилик мусулмонлар, имом Ғаззолий фалсафани бутунлай қуфрга чиқарган, деган ҳаёлда юрадилар. Аммо, аввал ўрганиб ўтганимиздек, аслида ундоқ эмас. Имом Ғаззолий фалсафанинг олтидан бирини, илоҳиётга тегишли ерини, яна ҳам аниқроқ қилиб айтадиган бўлсак, инкор қилиб, уларнинг қуфрда эканини баён қилган, холос.

Аммо Ғаззолий кучли файласуф бўлгани аниқ. Балки кучли файласуф бўлибгина қолмай, фалсафада тубдан бурилиш ясаган ва уни тўғри йўналишга йўллаган аллома сифатида танилган.

Ғаззолий файласуфчиларни фалсафасини йиқитиш билан, уларга эргашмасдан ўзи янги мустақил ҳолатда файласуф сифатида дунёга танилди. Гарчи буни ўзи рад этса ҳам. Шайх Юсуф Қарзовий ўзининг устози Ал-Иъддан ривоят қилиб айтади:

«Агар Ғаззолийнинг файласуфлиги ҳақида сўралганда буни рад қиларди»²⁰.

²⁰ Шайх Қарзовий Юсуф. Ал-Имом Ал-Ғаззолий байна мадиҳийҳи ва нақидийҳи. Муассасат ар-Росала, Байрут, 1994. – Б. 53.

Имом Ғаззолийнинг жаҳон фалсафасида тутган ўрнини тушуниб олиш учун, дунёда дони кетган бирорта ғарб файласуфи билан солиштириб кўриш лозим бўлади.

Доктор Абдуддойим Абулғато ал-Ансорий ўзининг «Иътирофатул Ғоззалий» китобида файласуфларнинг энг каттаси, Рене Декартнинг шак назарияси билан Ғаззолийнинг шак назариясини солиштириб ўтган. Яъни, иккала олим ҳам инсон ҳақиқий маърифатга эришиши учун унда шак бўлиши лозимлигини айтади. Доктор Абдуддойим бунда Ғаззолийни Декартдан ажратиб турадиган нарса унинг мусулмон эканлигини айтиб ўтган.

Шайх Муҳаммад Содиқ Муҳаммад Юсуф ҳам бу ҳақда қуйидаги гапларни айтган:

«Янги фалсафа отаси» унвонини олган франциялик машҳур файласуф Рене Декартни машҳур қилган асосий нарса унинг шак назариясидир. У, ҳақиқий маърифатга эришишдан олдин шак зарурлигини таъкидлайди. Унинг бу назарияси имом Ғаззолийнинг шакларига жуда ҳам ўхшайди.

Ғарбда имом Ғаззолийни билмаганлари учун, шак назарияси фақат Декартга тегишли, деган еътиқод ила уни кўқларга кўтариб мақтайдилар.

Шарқда имом Ғаззолийни билганлари учун, буюк файласуф Декартнинг назариясига ўхшаш гапни айтган шахс ҳам борлигини эслаб кўядилар.

Аммо бу борадаги ҳақиқатни ҳеч ким билмайди. Ушбу ҳақиқатни Муҳаммад Саъид Рамазон Бутий «Шахсиётун иставқафатни» номли китобларида қуйидагиларни ёзади:

«Сўнгра бу масалада барча иккиланиш ва ноаниқликка чек қўядиган васиқа – ҳужжат юзага чиқди. Уни устоз Маҳмуд Бийжу доктор Заққудан нақл қилди. Унда айтилишича, тунислик тадқиқотчи Усмон ал-Каок Декартнинг кутубхонасида «Ал-Мунқиз миназ-Золал» китобининг таржимасини топган. Унда имом Ғаззолийнинг «Шак яқин – ишончли илмнинг биринчи поғонасидир» деган машҳур ибораси Декартнинг эътиборини жалб қилгани белгиси бор эди. Декарт ўша иборанинг тагига қизил қалам билан чизиб қўйган ва унинг тўғрисида, ҳошияга «Бу бизнинг назариямизга кўчирилади», деб ёзиб қўйган экан.

Энциклопедиячи тарихий тадқиқотчи Усмон ал-Каок милодий 1975–санада Жазоирнинг Аннаба шаҳрида бўлиб ўтган Ислом фикрининг ўнинчи учрашувида маъруза қилди. Унда қандай қилиб Декарт имом Ғаззолийнинг назариясини ўзиники қилиб олгани ҳақида батафсил тўхталиб ўтди. Декартнинг ўз қўли билан ҳошияга ёзган нарасини ўқиганини ҳам гапириб ўтди. Мен ўша учрашувда иштирок қилган ва унинг мазкур маърузасини эшитган юзлаб одамлардан бири эдим»²¹.

Ғаззолийдан олдин ҳам устози имом Ҳарамайн, қози Боқилоний, у кишини устози Абул Ҳасан ал-Ашъарий каби мутафаккир олимлар кўп бўлган. Лекин буларни таъсири ўзларини хос муҳитига таъсир қилган холос. Аммо Ғаззолий ўзининг қарашлари ила нафақат Ислом оламига, балки бутун дунёга ўз таъсирини ўткази олдди.

²¹ Шайх Муҳаммад Содиқ Муҳаммад Юсуф. Ақоид илми. Шарқ наشريёти, Тошкент, 2011. – Б. 211.

SECTION: SCIENCE OF LAW

Багаденко Ірина, Лубенець Ірина
Державний науково-дослідний інститут МВС України
(Київ, Україна)

СУЧАСНИЙ СТАН ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ ТА СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Анотація. Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості дітей за своїми наслідками відносяться до найтяжчих психологічних травм. Крім цього, через вікові особливості жертви, даний вид злочинності характеризується високим ступенем латентності. Тому, правоохоронним органам та іншим органам, до компетенції яких належить взяття участі у запобіганні злочинам та вихованні дітей, слід приділяти особливу увагу профілактичній діяльності у зазначеній сфері. А законодавцям необхідно своєчасно реагувати на потреби суспільства у більш надійному правовому захисті шляхом удосконалення кримінальної відповідальності за вчинення злочинів відносно майбутнього кожної держави – дітей.

Ключові слова: злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості, діти, закон, кримінальна відповідальність.

Аннотация. Преступления против половой свободы и половой неприкосновенности детей по своим последствиям относятся к самым тяжелым психологическим травмам. Кроме этого, в силу возрастных особенностей жертвы, данный вид преступности характеризуется высокой степенью латентности. Поэтому, правоохранительным органам и другим органам, в компетенцию которых входит принятие участия в предотвращении преступлений и воспитании детей, следует уделять особое внимание профилактической деятельности в указанной сфере. А законодателям необходимо своевременно реагировать на потребности общества в более надежной правовой защите путем усовершенствования уголовной ответственности за совершение преступлений в отношении будущего каждого государства – детей.

Ключевые слова: преступления против половой свободы и половой неприкосновенности, дети, закон, уголовная ответственность.

Abstract. Crimes against sexual freedom and sexual integrity of children on the consequences behaves to the heaviest psychological traumas. Except it, by virtue of the age-related features of victim, this type of criminality is characterized the high degree of latentness. Therefore, to law enforcement authorities and other organs, in the competense of that taking part is included in prevention of crimes and education of children, it is necessary to spare the special attention of prophylactic

activity in the indicated sphere. And legislators must in good time react on the requirements of society in more reliable legal defense by the improvement of criminal responsibility for committing crime in regard to the future of every state – children.

Key words: *crimes against sexual freedom and sexual integrity, children, law, criminal responsibility.*

Враховуючи статистику, кількість злочинів сексуального характеру по відношенню до дітей практично не знижується в більшості країн світу (окрім визначеного українським законодавцем узагальнюючого терміну «злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості», в світовій практиці використовуються терміни «злочини сексуального характеру», «сексуальні злочини», «статеві злочини» та інш., які ми також будемо використовувати у цій роботі). Це, в свою чергу, викликає тривалі дискусії в світовій пресі стосовно вибору способів та методів захисту дітей від зазначеного виду злочинності. Адже, відповідно до наслідків, здійснюється докорінний вплив на психіку жертв, які в непоодиноких випадках є малолітніми. Так, відповідно до досліджень Р. Крукса та К. Баур, рівень сексуальних чіплянь до дітей майже однаковий в багатьох країнах. Наприклад, встановлені наступні показники рівня насильства над дітьми у наступних державах (з розрахунку на 100 тис. населення): Англія – 20, Швейцарія – 14, Німеччина – 14, Франція – 13, Данія – 21, Греція – 22, Австрія – 45, Іспанія – 38, США – 43, ПАР – 63 та інш. [1].

Сумні українські реалії сьогодення засвідчують майже щоденне вчинення сексуальних злочинів над дітьми та / або спроби здійснення такого, в тому числі через Інтернет. При цьому, жертвами стають діти з грудного віку. Батьки, вітчима, співмешканці, сусіди гвалтують, розбещують, використовуючи в окремих випадках відео зйомку з подальшим її розповсюдженням за гроші, тощо. За результатами моніторингу повідомлень засобів масової інформації лише в Києві за пів року виявлено десятки випадків зґвалтувань та/або розбещень дітей.

За даними Генеральної прокуратури України упродовж січня–червня 2019 року в Україні зафіксовано 25 випадків сексуального насильства над неповнолітніми. Так, найбільше випадків сексуального насильства над неповнолітніми зафіксовано у Черкаській області – 3 потерпілих. У Вінницькій, Житомирській, Миколаївській, Одеській, Херсонській областях та місті Києві по 2 потерпілих. Окрім того, у Волинській, Закарпатській, Івано-Франківській, Київській, Кіровоградській, Львівській, Полтавській, Рівненській, Сумській та Харківській областях по 1 потерпілому. У Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Луганській, Тернопільській, Хмельницькій, Чернівецькій, Чернігівській областях та місті Севастополь жодного потерпілого. Інформації стосовно окупованого Криму не має [2].

Питання розбіжностей в статистичних даних залежить від багатьох факторів, в основі яких – латентність. Відомо, що в більшості випадків насильником або розбещувачем є людина з близького кола спілкування дитини, тобто має довірливі стосунки (в 85-90% – це батько, вітчим, дідусь, брат, дядько або друг сім'ї). В залежності від віку діти-жертви не завжди чинять

опір, оскільки не завжди можуть ідентифікувати те, що з ними роблять, саме як насильство. Не завжди можуть зізнатися про те, що відбувається, іншим своїм членам родини, наприклад, через незручність, сором, страх тощо. Адже не є виключенням ситуації, коли насильник / розбещувач погрожує фізичною розпорою над матір'ю дитини-жертви у разі розповсюдження нею інформації. Відповідно до статистичних даних ВООЗ лише близько 30% неповнолітніх жертв повідомляють про сексуальне насильство над ними в день нападу. Приблизно третина таких жертв відкладає звернення до поліції на пізніше, коли більше. Інші взагалі не повідомляють [3]. Також мають місце випадки, коли матері жертв сексуальних злочинів подекуди ставлять в пріоритет благополуччя особистих сімейних стосунків з новим (будь-то цивільним чи офіційним) чоловіком. В результаті чого факти сексуальних злочинів відносно дитини або приховуються або спростовуються в ході слідства (у ситуаціях, коли відсутні супутні фізичні ознаки насильницьких дій).

Приклади фактів злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості дітей в Києві протягом 2019 року.

Так, У Києві чоловік розбещував 15-літню дочку та 2-річного сина цивільної дружини, з якими разом мешкав. У випадках відмови дітей підкорятися він застосовував насильство та погрожував отруїти їхню матір. Одним із вагомих доказів злочинних дій стали результати комплексних судово-психологічних експертиз потерпілих. Подільським районним судом м. Києва педофіла засуджено на 15 років позбавлення волі (із повідомлень прес-служби прокуратури м. Києва) [4].

В Святошинському районі м. Києва 27-річний чоловік зґвалтував 15-літню дівчину. До поліції звернулася матір потерпілої, госпіталізованої до лікарні з характерними травмами. Зловмисника, який проживав з ними в одному житловому будинку, затримано. За вчинений злочин йому передбачається відповідальність у вигляді позбавлення волі на строк від 7 до 12 років [5].

В Деснянському районі м. Києва чоловік зґвалтував свою 12-літню падчерку, коли жінки не було вдома. До поліції звернулася матір потерпілої. Правоохоронці затримали 40-літнього підозрюваного. Йому інкримінується ч.4 ст.152 Кримінального кодексу, що передбачає відповідальність у вигляді позбавлення волі на строк від 8 до 15 років [6].

В Оболонському районі м. Києва затримали 30-літнього чоловіка, який розбещував двох малолітніх дітей біля озера з метою задоволення статевої потреби. Дані дії побачили перехожі, які затримали чоловіка і викликали поліцію. Зловмиснику оголошено про підозру за ч.2 ст.156 Кримінального кодексу [7].

Столичні кіберполіцейські спільно із прокуратурою викрили та знешкодили розбещувача малолітніх, який займався зйомками дитячого порно. Ним виявився 53-літній громадянин Молдавії, який здавав в оренду свій будинок в Одеській області для відпочинку сім'ям з дітьми. Зловмисник входив у довіру до дітей і, застосовуючи психологічний вплив, примушував до дій сексуального характеру. Даний процес фіксував фото і відео пристроями. Дитячому порнографу загрожує до 10-ти років позбавлення волі [8].

У Києві співробітники поліції затримали підозрюваного у виробництві

дитячої порнографії. Вийти на його слід українським правоохоронцем допомогло британське Національне кримінальне агентство (NCA), повідомила прес-служба НПУ увечері в неділю, 24 лютого. За даними слідства, 51-річний чоловік орендував фотостудію в столиці, де знімав порнографічні фотосесії і відеоролики за участю неповнолітніх, включаючи малолітніх дітей. Підозрюваний, будучи професійним фотографом, вибудовував з моделями довірчі відносини і схиляв їх до сексуальних відносин з ним та його 22-річним спільником. Відзняті матеріали фотограф продавав замовникам в країнах ЄС, Америки та Азії через інтернет. За секс і зйомки в порно він платив дівчаткам від 500 до 1500 гривень. Поліція встановила особи п'яти потерпілих [9].

На початку серпня 2019 року рішенням Жовтневого районного суду міста Полтави було змінено запобіжний захід із арешту на заставу у 153 680 гривень 51-річному киянину, який організував роботу каналу створення та продажу дитячої порнографії у мережі. Після внесення застави, чоловік переховувався від правоохоронних органів на орендованій квартирі у Києві. 21 серпня 2019 року працівники кіберполіції затримали його вдруге [10].

Крім насильства в реальному житті, діти майже щодня стають жертвами сексуального насильства в кіберпросторі (кібергрумінг), просто заходячи в Інтернет. Так, за результатами проведеного фахівцями Державного науково-дослідного інституту МВС України анкетування серед учнів вибіркового закладів загальної середньої освіти м. Києва та Київської області [11], було встановлено, що більша половина з них – 52,7 % під час спілкування у соціальних мережах зіштовхувались з образами, приниженнями, переслідуванням (у тому числі сексуальними) тощо. Із сексуальними домаганнями зіштовхнулися 22% опитаних школярів, при чому майже порівну дівчат і хлопців. При цьому, лише 12% опитаних дітей повідомляли батькам про факти сексуального домагання стосовно них в мережі Інтернет, 36,8% – повідомляли лише про окремі випадки, а трохи більше 48% респондентів взагалі ніколи про такі випадки не говорили. Імовірно, це пояснюється побоюваннями дітей щодо можливої заборони з боку батьків заходити у всесвітню мережу, а можливо діти не впевнені в тому, що батьки зможуть вирішити проблему чи просто соромляться повідомляти про такі проблеми.

Зарубіжний досвід. Яким же чином світ бореться з проблемою запобігання зазначеному виду злочинності відносно дітей на законодавчому рівні? В США, наприклад, вже багато років діє багаторівнева система контролю за особами, які вчинили сексуальні злочини, в тому числі за педофілами (в результаті проведених досліджень встановлено, що дії сексуального характеру стосовно дітей переважно вчинюються особами, які не мають педофільних схильностей; в той же час, світова практика використовує по відношенню до особи, яка вчинила сексуальне насильство над дитиною, медичний термін «педофіл»). Фундаментальними у цій сфері федеральними законами, названими в честь дітей, які постраждали, є Закон Джейкоба Веттерлінга (1994), Закон Меган (1996), Закон Адама Уолша (2006).

Так, згідно із Законом Джейкоба Веттерлінга, американські штати розпочали ведення обліку осіб, які вчинили злочини сексуального характеру [12].

Закон Меган, який був прийнятий в якості підрозділу Закону Джейкоба

Веттерлінга, дозволив окремим штатам самостійно вирішувати, які відомості про педофіла будуть знаходитись у відкритому доступі і яким чином будуть розповсюджуватись. Як правило, це були загальні відомості (стосовно імені, прізвища злочинця, його фото, місце проживання, інформація щодо злочину, за який він був засуджений), які розміщались на веб-сайтах з відкритим доступом, та/або друкувались в газетах тощо. Крім цього, закон Меган зобов'язував засуджених осіб інформувати правоохоронні органи про будь-які зміни свого місця проживання та роботи (після відбуття покарання у тюрмі або психіатричній лікарні) протягом встановленого часу (як правило, близько десяти років) або тимчасово [13].

Законом Адама Уолша класифіковано сексуальні злочини на три рівні (залежно від ступеню тяжкості вчиненого діяння), відповідно до яких засуджені особи зобов'язуються повідомляти про своє місцеперебування кожні три місяці (третьій рівень), кожні шість місяців (другий рівень) або щорічно (перший рівень). Відсутність реєстрації та оновлення інформації щодо місця перебування є кримінальним правопорушенням. Держави повинні публічно розкривати інформацію про злочинців другого та третього рівнів [14]. Також даним Законом внесені зміни до Закону про імміграцію та громадянство США, відповідно до яких забороняється задовольняти сімейні клопотання про видачу імміграційної візи, подані громадянами США та законними постійними жителями, які були засуджені за «specified offense[s] against a minor» – «певні злочини проти неповнолітніх» [15].

Крім ведення відкритих обліків, починаючи з 1994 року, також набуває поширення практика застосування так званої «хімічної кастрації», яка полягає у введенні особі певного медичного препарату, що пригнічує сексуальний потяг (лібідо) та сексуальну активність. На сьогодні медикаментозна профілактика статевих злочинів застосовується в багатьох європейських державах (Великобританія, Франція, Німеччина, Данія, Швеція, Польща, Норвегія, Естонія) та в інших країнах таких як Канада, Ізраїль. Застосування примусової хімічної кастрації також були закріплені на законодавчому рівні в Російській Федерації та в Республіці Казахстан. За даними Великої Британії дія урядової програми щодо надання засудженим особам (педофілам) препаратів, які пригнічують лібідо та сексуальну активність скоротила рецидиви статевих злочинів з 40% до 5%, а у Німеччині з 80 % до 3% [16].

Вітчизняний досвід. Чинне законодавство України у сфері відповідальності за вчинення злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості неповнолітніх (Кримінальний кодекс України (далі – ККУ), розділ IV (злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи)) Наразі передбачає:

позбавлення волі на строк від семи до дванадцяти років за вчинення зґвалтування (дій сексуального характеру, пов'язаних із вагінальним, анальним або оральним проникненням в тіло іншої особи з використанням геніталій або будь-якого іншого предмета, без добровільної згоди потерпілої особи) неповнолітньої особи (ч.3 ст.152 ККУ);

позбавлення волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років за вчинення зґвалтування особи, яка не досягла чотирнадцяти років, незалежно від її добровільної згоди (ч.4 ст.152 ККУ);

позбавлення волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років за вчинення дій, передбачених чч.3, 4 ст.152 ККУ, що спричинили тяжкі наслідки (ч.5 ст.152 ККУ);

позбавлення волі на строк від п'яти до семи років за вчинення сексуального насильства (будь-які насильницькі дії сексуального характеру, не пов'язані із проникненням в тіло іншої особи, без добровільної згоди потерпілої особи) щодо неповнолітньої особи (ч.3 ст.153 ККУ);

позбавлення волі на строк від п'яти до десяти років за вчинення сексуального насильства щодо особи, яка не досягла чотирнадцяти років, незалежно від її добровільної згоди (ч.4 ст.153 ККУ);

позбавлення волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років за вчинення дій, передбачених чч.3, 4 ст.153 ККУ, що спричинили тяжкі наслідки (ч.5 ст.153 ККУ);

обмеження волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк за статеві зносини (природні або неприродні) з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку (ч.1 ст.155 ККУ);

позбавлення волі на строк від п'яти до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого за статеві зносини, вчинені близькими родичами або членами сім'ї, особою, на яку покладено обов'язки щодо виховання потерпілого або піклування про нього, або якщо вони спричинили безплідність чи інші тяжкі наслідки (ч.2 ст.155 ККУ);

обмеження волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк за розбещення неповнолітніх (вчинення розпусних дій щодо особи, яка не досягла шістнадцятирічного віку) (ч.1 ст.156 ККУ);

позбавлення волі на строк від п'яти до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого за розбещення малолітньої особи або розбещення неповнолітнього, вчинені членами сім'ї чи близькими родичами, особою, на яку покладено обов'язки щодо виховання потерпілого або піклування про нього (ч.2 ст.156 ККУ).

Після вбивства зі спробою зґвалтування неповнолітньої Дарини Лук'яненко в Одеській області, що викликало великий резонанс в Україні, петицію про довічне ув'язнення та хімічну кастрацію для педофілів підписали за лічені дні (вперше петицію щодо посилення відповідальності педофілів було складено у 2017 році, що зазнавала повернення на доопрацювання). *Нагадаємо фавулу справи. 13 червня 2019 року в Іванівському районі Одеської області пішла на заняття в танцювальний гурток та не повернулась 11-річна Дарина Лук'яненко. Її мобільний телефон було вимкнено з моменту зникнення. 19 червня в результаті проведення тижневих цілодобових пошуків із задіянням спецслужб та громадськості тіло дівчинки було знайдено у вигрібній ямі будинку 22-річного сусіда потерпілої. Головний підозрюваний Микола Тарасов зізнався у вчиненому. За результатами проведених експертиз, а також результатами допитів зломиснику пред'явлено обвинувачення одразу за декількома статтями ККУ, а саме: ч.2 ст.146 ККУ (незаконне позбавлення волі або викрадення малолітньої особи способом, небезпечним для життя чи здоров'я*

потерпілого, або таке, що супроводжувалося заподіянням йому фізичних страждань), п.2 та п.10 ч.2 ст.115 ККУ (вмисне вбивство малолітньої дитини, поєднане із зґвалтуванням або сексуальним насильством) та ст.297 ККУ (наруга над тілом померлого). Тарасову загрожує довічне ув'язнення [17]

На підставі зазначеної петиції, враховуючи положення Конвенції про права дитини, а також положення Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства, що ратифіковані Україною, 11 липня 2019 року Верховна Рада України розглянула два проекти законів про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за злочини, вчинені щодо малолітньої чи малолітнього, неповнолітньої чи неповнолітнього та особи, яка не досягла статевої зрілості (№6607 та №6449), один з яких прийняла за основу (проект закону за №6449).

Зазначеним законопроектом пропонується комплексний підхід щодо вдосконалення законодавства у сфері протидії сексуальним зловживанням щодо дітей. Зокрема, пропонується посилити відповідальність за зґвалтування та розбещення неповнолітніх осіб шляхом внесення змін до Кримінального кодексу України. Так, статтю 152 запропоновано посилити покарання із застосуванням примусової хімічної кастрації, у зв'язку з чим законопроектом доповнено новою статтю 59-1 «Примусова хімічна кастрація». Також пропонується внести зміни до Кримінально-виконавчого кодексу України та Закону України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі», зокрема доповнивши їх категорією осіб засуджених до позбавлення волі за зґвалтування неповнолітньої чи неповнолітнього, насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом, вчинене щодо неповнолітньої чи неповнолітнього, статеві зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості, розбещення неповнолітніх та встановивши за цими особами адміністративний нагляд. Крім цього, законопроектом передбачено створення публічного реєстру осіб, які були засуджені до позбавлення волі відповідно до статей 152, 153, 155, 156 Кримінального кодексу України за зґвалтування малолітньої чи малолітнього, неповнолітньої чи неповнолітнього, насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом, вчинене щодо неповнолітньої чи неповнолітнього, статеві зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості, розбещення неповнолітніх. Окрім цього, в законопроекті внесені техніко-юридичні правки у зв'язку з чисельними помилками, допущеними при попередніх внесеннях змін [18].

Висновок. Отже, в результаті розроблення зазначеного вище законопроекту (так званого Закону Дарини Лук'яненко) українці отримали шанс, принаймні, на зменшення поширення даного виду злочинності шляхом посилення кримінальної відповідальності, та, відповідно, чекатимуть більш дієвих та ефективних результатів профілактичної діяльності з боку правоохоронних та інших органів (передбачених Законом України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей») у сфері запобігання злочинам проти статевої свободи та статевої недоторканості дітей, в тому числі, і в кіберпросторі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Сексуальные преступления против несовершеннолетних // Электронный ресурс: [https://ru.wikipedia.org/Сексуальные преступления против несовершеннолетних](https://ru.wikipedia.org/Сексуальные_преступления_против_несовершеннолетних).
2. В Україні у цьому році від сексуального насильства потерпіло 25 неповнолітніх // Электронный ресурс: <https://www.unn.com.ua/uk/exclusive/1814652-v-ukrayini-u-tsomu-rotsi-vid-seksualnogo-nasilstva-poterpilo-25-nepovnlitnikh>
3. Кто такие педофилы и как понять, что с вашим ребенком происходит что-то неладное? // Электронный ресурс: <https://newsone.ua/opinions/kto-takie-pedofily-i-kak-ponjat-cto-s-vashim-rebenkom-cto-to-proiskhodit.html>
4. В Киеве мужчина растлевал 15-летнюю дочку и 2-летнего сына гражданской жены // Электронный ресурс: <https://kiev.informator.ua/2019/05/06/>
5. В Киеве парень изнасиловал несовершеннолетнюю девочку // Электронный ресурс: <https://kiev.informator.ua/2019/05/13/>
6. В Киеве мужчина изнасиловал 12-летнюю падчерицу // Электронный ресурс: <https://kiev.informator.ua/2019/04/02/>
7. В Киеве 30-летний педофил развращал детей на берегу озера Оболони // Электронный ресурс: <https://kiev.informator.ua/2019/04/10/>
8. Киевская киберполиция поймала педофила // Электронный ресурс: <https://svidok.online/ky-evskaaya-ky-berpoly-tsy-ya-pojmala-pedofy-la/>
9. Поліція «накрала» дитячу порностудію в Києві // Электронный ресурс: https://dt.ua/UKRAINE/policiya-nakrila-dityachu-pornostudiyu-v-kiyevi-303815_.html
10. Кіберполіція вдруге затримала чоловіка, який створив дитячу порностудію // Электронный ресурс: <https://cyberpolice.gov.ua/news/kiberpolicziya-vdruge-zatrymala-cholovika-yakyj-stvoryv-dytyachu-pornostudiyu-5576/>
11. Дослідження проводиться в Державному науково-дослідному інституті МВС України, спрямоване на встановлення сучасних шляхів попередження злочинів та інших антисуспільних діянь щодо неповнолітніх, які вчиняються з використанням сучасних засобів комунікації та мережі Інтернет (всього було опитано 787 учнів 6–11 класів (вік опитуваних – 11-17 років. Серед респондентів – 427 (54,3%) хлопців та 347 (44,1%) дівчат).
12. В США обнаружили останки мальчика, похищение которого поменяло закон страны // Электронный ресурс: <https://ria.ru/20160904/1476023665.html>
13. ЗАКОН МЕГАН // Электронный ресурс: https://ru.wikipedia.org/wiki/Закон_Меган
14. Адам Уолш защите детей и Закон о безопасности - Adam Walsh Child Protection and Safety Act // Электронный ресурс: https://ru.qwerty.wiki/wiki/Adam_Walsh_Child_Protection_and_Safety_Act
15. Закон Адама Уолша о запрете одобрения ходатайств (заявок), совершившими определенными преступлениями против несовершеннолетних // Электронный ресурс: <http://ru.myattorneyusa.com/zakon-adama-uolsha-o-zaprete-odobreniya-hodataystv-zayavok-sovershivshimi-opredelennye-prestupleniya>
16. Кулишова А.С. Химическая кастрация как мера уголовного наказания за

преступления против половой неприкосновенности несовершеннолетних (на примере стран Европы и США) // Электронный ресурс: <http://teoria-practica.ru/-5-2011/law/kulishova.pdf>.

17. Убийство Дарьи Лукьяненко. Главное о поисках и деле 11-летней девочки в Одесской области // Электронный ресурс: <https://ru.tsn.ua/ukrayina/ischeznovenie-dari-lukyanenko-v-odesskoy-oblasti-ischut-11-letnyuyu-devochku-1364736.html>
18. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за злочини, вчинені щодо малолітньої чи малолітнього, неповнолітньої чи неповнолітнього та особи, яка не досягла статевої зрілості // Электронный ресурс: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61790

POLISH SCIENCE JOURNAL

Executive Editor-in-Chief: PhD Oleh M. Vodyaniy

ISSUE 8(17)

Founder: “iScience” Sp. z o. o.,
NIP 5272815428

Subscribe to print 05/09/2019. Format 60×90/16.
Edition of 100 copies.

Printed by “iScience” Sp. z o. o.
Warsaw, Poland

08-444, str. Grzybowska, 87
info@sciencecentrum.pl, <https://sciencecentrum.pl>

ISBN 978-83-949403-3-1

9 788394 940331